

Korupcija u javnoj nabavi sektora energetike u Hrvatskoj

Moharić, Ela

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, The Faculty of Political Science / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet političkih znanosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:114:746333>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-27**

Repository / Repozitorij:

[FPSZG repository - master's thesis of students of political science and journalism / postgraduate specialist studies / dissertations](#)

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti
Diplomski studij politologije

Ela Moharić

KORUPCIJA U JAVNOJ NABAVI SEKTORA ENERGETIKE U HRVATSKOJ

DIPLOMSKI RAD

Zagreb, 2024.

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti
Diplomski studij politologije

KORUPCIJA U JAVNOJ NABAVI SEKTORA ENERGETIKE U HRVATSKOJ

DIPLOMSKI RAD

Mentorica: prof. dr. sc. Dagmar Radin

Studentica: Ela Moharić

Zagreb, 2024.

Izjava o autorstvu

Izjavljujem da sam diplomski rad *Korupcija u javnoj nabavi sektora energetike u Hrvatskoj*, koji sam predala na ocjenu mentorici prof. dr. sc. Dagmar Radin, napisala samostalno i da je u potpunosti riječ o mojem autorskom radu. Također, izjavljujem da dotični rad nije objavljen ni korišten u svrhe ispunjenja nastavnih obaveza na ovom ili nekom drugom učilištu, te da na temelju njega nisam stekla ECTS bodove.

Nadalje, izjavljujem da sam u radu poštivala etička pravila znanstvenog i akademskog rada, a posebno članke 16 – 19. Etičkog kodeksa Sveučilišta u Zagrebu.

Ela Moharić

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Korupcija.....	4
2.1. Definicija i vrste korupcije	4
2.2. Negativni učinci korupcije.....	5
2.3. Mjerenje korupcije.....	6
2.4. Korupcija i antikorupcija u Hrvatskoj	8
3. Korupcija u javnoj nabavi	10
3.1. Javna nabava i podložnost korupciji.....	10
3.2. Rizici od korupcije i načela javne nabave	12
4. Sektor energetike.....	15
4.1. Sektor energetike i korupcijski rizici	15
4.2. Sektor energetike u Hrvatskoj	18
5. Konceptualno-teorijski okvir.....	20
6. Metodologija	26
7. Analiza slučaja – afera JANAF	28
7.1. JANAF d.d.....	28
7.2. Najvažnije informacije o aferi	29
7.3. Analiza podataka	30
7.3.1. Kodiranje.....	30
7.3.2. Čimbenici korupcije prepoznati u aferi.....	36
7.3.3. Mehanizmi korupcije prepoznati u aferi	41
8. Rasprava	43
9. Zaključak.....	47
10. Popis literature.....	49
11. Sažetak	62

POPIS ILUSTRACIJA

Slike

Slika 1: Model uzročno – posljedičnih veza čimbenika i mehanizama korupcije (str. 46)

Tablice

Tablica 1: Načela javne nabave i korupcijski rizici (str. 14)

Tablica 2: Čimbenici korupcije u javnoj nabavi energetskega sektora (identificirani u pregledu literature) (str. 21)

Tablica 3: Mehanizmi korupcije u javnoj nabavi energetskega sektora (identificirani u pregledu literature) (str. 24)

Tablica 4: Svi Kodovi svrstani u tematske cjeline (str. 32)

Tablica 5: Čimbenici korupcije prepoznati u aferi (str. 37)

Tablica 6: Mehanizmi korupcije prepoznati u aferi (str. 42)

1. Uvod

Korupcija predstavlja jednu od najozbiljnijih prepreka za ekonomski i društveni razvoj, a njezin utjecaj na javnu nabavu, posebno u sektoru energetike, može imati dalekosežne posljedice. Energetski sektor, kao ključni pokretač gospodarskog rasta i razvoja, zahtijeva transparentnost, odgovornost i učinkovitost u svim fazama procesa javne nabave. Međutim, složeni odnosi između javnih i privatnih aktera, visoki financijski ulogi i politički utjecaji često stvaraju plodno tlo za koruptivne prakse.

Javna nabava u sektoru energetike obuhvaća širok spektar aktivnosti, uključujući nabavu robe, usluga i radova potrebnih za proizvodnju, prijenos i distribuciju energije. S obzirom na visoke vrijednosti ugovora i stratešku važnost energetske infrastrukture, ovaj sektor posebno je podložan korupciji. Korupciju u energetsom sektoru u Hrvatskoj dodatno kompliciraju politički utjecaji i nedovoljna transparentnost u procesu donošenja odluka. Politička kadroviranja, netransparentne procedure javne nabave i nedostatak učinkovite regulacije stvaraju okruženje koje pogoduje koruptivnim praksama. Posljednjih tridesetak godina hrvatsku javnost potresao je velik broj korupcijskih afera. Mnoge od njih pogodile su energetski sektor u kojem se gube velike svote novaca, što izravno ostavlja posljedice na svakog građanina Republike Hrvatske. To rezultira smanjenom kvalitetom javnih usluga, višim cijenama potrošnje energetske resursa i zagađenjem okoliša, što utječe na zdravlje građana te na usporavanje ekonomskog rasta i razvoja zemlje.

Istraživanje na ovu temu od izrazite je važnosti jer je energetski sektor od bitne strateške nacionalne vrijednosti svake države, pa tako i Republike Hrvatske. O njoj ovisi koliko je zemlja neovisna i spremna odgovoriti na vanjske šokove, posebice za vrijeme ratova i kriza jer ovisnost o uvozu energije u takvim uvjetima zemlju čini ranjivom. Energetski sektor temeljni je pokretač ekonomskog rasta jer omogućava industrijsku proizvodnju, transport i drugo, a kada je to dovedeno u pitanje, ekonomija stagnira. Također, inovacije u energetsom sektoru, poput razvoja obnovljivih izvora energije, poboljšanja energetske učinkovitosti i naprednih energetske sustava, mogu potaknuti širi tehnološki napredak i inovacije u drugim sektorima, ali biti i značajan izvor prihoda državi. Istovremeno funkcionalan i razvijen energetski sektor jača suradnju s drugim državama. Prema tome, potrebno je istražiti specifičnosti koje sektor energetike čini posebno podložnim koruptivnim praksama u javnoj nabavi kako bi se razvile učinkovite antikorupcijske politike za što transparentnije poslovanje u procesima u kojima

najčešće dolazi do korupcije. To bi ujedno zaštitilo sektor, državu i građane od ekonomske stagnacije, od visokih cijena energije te nepovjerenja u institucije.

Cilj je ovog diplomskog rada istražiti korupciju u javnoj nabavi u sektoru energetike u Hrvatskoj s posebnim naglaskom na političke aspekte koji utječu na njezino pojavljivanje i širenje. Rad će se fokusirati na analizu konkretne korupcijske afere kroz studiju slučaja, pri čemu će se razmotriti politički akteri, institucije i procesi uključeni u tu aferu, pa tako i njene posljedice. Analizom će se nastojati identificirati ključni čimbenici korupcije te ponuditi preporuke za unapređenje sustava javne nabave i smanjenje rizika od korupcije u energetsom sektoru. Istraživačkim pitanjem pokušat će se odgovoriti zašto je javna nabava u sektoru energetike posebno podložna koruptivnim praksama. Pitanje o podložnosti javne nabave koruptivnim rizicima postavlja se s ciljem identificiranja ključnih čimbenika koji pojačavaju korupciju u ovom sektoru. Istraživanje ovog pitanja znanstveno je relevantno jer se njime stječe dublje razumijevanje mehanizama koji potiču korupciju u procesima javne nabave u energetsom sektoru. Ovo istraživanje pruža temelj za izradu strategija suzbijanja korupcije u javnom sektoru, čime bi se povećalo povjerenje građana u institucije, a posljedično i društveni napredak.

Uvidom u postojeća istraživanja zapaženo je da brojne studije zajedno čine opus istraživanja različitih aspekata korupcije u javnoj nabavi diljem svijeta. Međutim, tema i dalje nije u potpunosti istražena, a posebno kada se u obzir uzme hrvatski energetska sektor u kombinaciji s javnom nabavom. U posljednjih nekoliko godina Gong je proveo nekoliko studija o korupciji u energetsom sektoru, i to s fokusom na zarobljavanje država plinom. Pretpostavka je da su istraživanja na ovu temu u Hrvatskoj rijetka iz više razloga. Prvo, takva vrsta istraživanja može biti opasna jer uključuje razotkrivanje kaznenih djela moćnih pojedinaca ili skupina, pri čemu se novinari, zviždači i istraživači često susreću s prijetnjama i fizičkim napadima. Drugi je razlog svakako nedostatak i nedostupnost informacija. Korupciju karakteriziraju tajni dogovori te ključni dokazi i dokumenti mogu biti sakriveni ili uništeni. Treće, u javnoj je nabavi ponekad teško razlučiti je li nešto korupcija ili nije, dok je za određene projekte u energetsom sektoru teško odrediti precijenjenost i kvalitetu nekog projekta bez suradnje sa stručnjacima.

Što se tiče konceptualno-teorijskog okvira, budući da se u ovome radu korupcija u javnoj nabavi u sektoru energetike nastoji analizirati s politološkog gledišta, fokus će biti manje na ekonomskim poimanjima korupcije te više na pristupima koji se bave korupcijom iz političke perspektive. U drugom dijelu rada bit će predstavljena analiza studije slučaja jedne korupcijske afere u javnoj nabavi u sektoru energetike u Hrvatskoj, a to je afera JANAF. Slučaj će, odnosno

afera, biti analizirana tematskom analizom, za čiju će provedbu biti korištena metoda kodiranja kako bi se osigurala sistematičnost i transparentnost istraživanja. Tako su uz istraživačko pitanje odabrana još dva važna pitanja koja određuju smjer istraživanja, a to su: „Koje su strukture i obrasci prisutni u podacima?“ te „Kako različiti elementi podataka međusobno djeluju?“ Provedenom studijom slučaja nastojat će se shvatiti dublje političke dinamike koje uzrokuju korupciju u javnoj nabavi u sektoru energetike i pritom dati odgovor na istraživačko pitanje: „Zašto je javna nabava u sektoru energetike posebno podložna koruptivnim praksama?“

Rad je podijeljen na 9 odjeljaka, prva tri sadrže pregled relevantne literature vezane uz korupciju, korupciju u javnoj nabavi i korupciju u energetske sektoru. Nakon toga predstavljen je konceptualno-teorijski okvir koji služi kao temelj empirijskom dijelu rada. Iza njega predstavljena je metodologija provedenog istraživanja, nakon koje slijedi analiza relevantnih podataka prikupljenih za studiju slučaja korupcijske afere JANAF. Nalazi analize raspravljani su u pretposljednem odjeljku, dok je cijeli rad sažet u posljednjem odlomku.

2. Korupcija

2.1. Definicija i vrste korupcije

Korupcija je multidisciplinarna pojava s nedefiniranom jedinstvenom definicijom (Budak, 2005: 69; Mrčela, 2012: 17-19). Ona, kao zloupotreba javnih ovlasti radi privatne koristi, ozbiljno ugrožava demokratske i republikanske vrijednosti te ciljeve razvoja (Rose-Ackerman, 2016: 7). Različite definicije korupcije ovise o vremenu, mjestu i disciplini te iako ne postoji suglasje oko jedne definicije korupcije, većina je autora na istom tragu. Tako Budak i dr. (1999) korupciju definiraju kao zloupotrebu prava i ovlasti za osobnu korist, a isto govori i Klitgaard definirajući je kao zluporabu položaja za osobnu korist (Ruth, 2002: 2). Magakwe (2022: 2) korupciju opisuje kao složen problem koji ostavlja dalekosežne posljedice na ekonomiju, povijest, sociologiju, politiku i javnu upravu neke države, te ju također definira kao korištenje javne funkcije u privatne svrhe.

Mrčela (2012: 17) daje užu definiciju korupcije kao postupak u kojem najmanje dvije osobe nedopuštenom razmjenom zbog ostvarivanja vlastitih probitaka postupaju na štetu javnog interesa, kršeći moralnu i pravnu normu te povređujući temelje demokratskog razvoja, pravnu državu i vladavinu prava. Ramišaitė (2019: 260) navodi da korupcija može biti privatna i javna te ju definira kao nepošteno i neetičko ponašanje osobe koja ima ovlasti radi osobne koristi. Low i Battaglia (2018: 475, 476) opisuju korupciju kao iskrivljavanje javnog odlučivanja za privatnu korist, uključujući podmićivanje koje može biti aktivno ili pasivno. Budak (2005: 69) korupciju vidi kao fenomen koji je dobio veću pozornost s globalizacijom i jačanjem svijesti o njezinim negativnim učincima te ističe da njeno osnovno obilježje proizlazi iz javne ovlasti i diskrecijske moći u donošenju odluka, a isto govori i Svjetska banka (1997) koja korupciju definira kao zluporabu javnih ovlasti za privatnu korist, što je ujedno i najkorištenija definicija korupcije danas (Budak, 2005: 69), pa će kao takva biti temeljem ovog rada.

Definicija Svjetske banke najprikladnija je za istraživanje korupcije u javnoj nabavi energetskog sektora iz nekoliko ključnih razloga. Prvo, ova je definicija široko prihvaćena te jasno i koncizno naglašava ključne elemente korupcije, što je od velike važnosti za proučavanje korupcijskih afera u ovom kontekstu. Jednostavnost i jasnoća olakšavaju komunikaciju i primjenu u istraživanju, omogućujući precizno analiziranje različitih oblika korupcije, uključujući podmićivanje, pronevjeru i zluporabu položaja. Fokus na zluporabu javnih ovlasti posebno je relevantan za javnu nabavu energetskog sektora u kojem su državni

službenici često ključni akteri. Nadalje, definicija nam omogućuje detaljnu analizu specifične korupcijske afere, pomažući identificirati kako su javne ovlasti zlorabljene u privatnu korist. Osim toga, budući da je izvor definicije Svjetska banka, često se koristi u političkim i pravnim dokumentima.

Korupcija je kompleksan fenomen koji postoji u nekoliko vrsta te obuhvaća različite oblike zlorabe ovlasti i položaja kako bi se ostvarile privatne dobiti. Primjeri uključuju aktivnu i pasivnu korupciju, povlastice, trgovanje utjecajem, te davanje mita (Rimšaitė, 2019: 261). Velika korupcija obuhvaća malen broj moćnih aktera na najvišoj političkoj i gospodarskoj razini te velike svote novaca koje mogu utjecati na ekonomiju zemlje. Suprotno, sitna korupcija, poput podmićivanja lokalnih dužnosnika, češća i lakša je za primijetiti (Baotić, 2020: 720-722). U privatnom sektoru korupcija može uključivati davanje mita kako bi se dobio povlašteni položaj u javnim natjecanjima ili kako bi se izbjegle porezne obveze. U javnom sektoru do korupcije dolazi kada dužnosnik pogoduje pojedinom građaninu ili tvrtki u zamjenu za mito (Rose-Ackerman, 2016: 11-14).

Politička korupcija, prisutna među visokim državnim dužnosnicima i političarima, predstavlja prijetnju demokraciji jer se negativna raspodjela resursa događa kroz manipulaciju institucija i pravnog sustava zemlje (Budak, 2005: 69), što potom rezultira degradacijom povjerenja u institucije. Politička korupcija može obuhvaćati pronevjeru novca, netransparentnost financiranja političkih kampanja i utjecaj na pravosudni sustav radi zaštite koruptivnih djela. Administrativna korupcija, koju provode djelatnici javne uprave, uključuje primanje mita za povoljniji tretman ili izbjegavanje kazni (Budak, 2005: 71). Kaznena djela podmićivanja često su povezana s koruptivnim praksama u javnom i privatnom sektoru (Budak, 2005: 69; Mrčela, 2012: 47, 100-116).

Analize pokazuju da državna odvjetništva najviše osuda donose za zlouporabu položaja i ovlasti, dok je podmićivanje zastupljeno nešto manje. Hrvatski Kazneni zakon prepoznaje oba oblika, s pasivnim podmićivanjem kao primanjem mita i aktivnim podmićivanjem kao davanjem mita. Druga relevantna kaznena djela uključuju zlouporabu položaja, protuzakonito posredovanje i nelojalnu konkurenciju (Mrčela, 2012: 47, 76-80, 99, 100, 116-118).

2.2. Negativni učinci korupcije

Suvremene teorije i empirijska istraživanja naglašavaju negativne učinke korupcije, ističući je kao arbitrarni porez koji povećava troškove i narušava pravednu raspodjelu resursa i dohotka (Budak, 2005: 72). Korupcija izaziva dohodovnu nejednakost i siromaštvo, pri čemu manjina profitira od korupcije na štetu siromašnih slojeva (Budak, 2005 prema Hassan, 2004). Posebno je pogođen javni sektor, što direktno utječe na prihode države i ometa financiranje osnovnih društvenih područja poput obrazovanja, zdravstva i infrastrukture (Budak, 2005 prema Tanzi i Davoodi, 1997). Korupcija štetno utječe na javnu nabavu i infrastrukturne projekte čime umanjuje društvene potencijale i vodi prema smanjenoj proizvodnosti (Budak, 2005: 72-74).

Nedostatak vladavine prava i rastuća korupcija destabiliziraju ekonomske procese i smanjuju konkurentnost, posebno otežavajući situaciju za manja poduzeća. Nepotizam u zapošljavanju unutar korumpirane javne uprave smanjuje njezinu učinkovitost, dok korupcija postaje dodatni porez koji povećava troškove ulaska na tržište (Budak, 2005 prema Kaufmann i Wei, 2000). Također, ona negativno utječe na zadovoljstvo građana životom i može potaknuti građanske nemire, a sve više postaje ključnom temom u suvremenim istraživanjima zbog štetnih učinaka na gospodarski rast i razvoj (Baotić, 2020:702-706; Budak; Rajh, 2005:6-8).

U tranzicijskim društvima korupcija je masovna pojava koja koči razvoj, smanjuje produktivnost investicija i potiče nerazmjernu potrošnju na grandiozne projekte (Rose-Ackerman, 1999). Nije uvijek kazneno sankcionirana i može se tolerirati iz kulturoloških razloga, što otežava njezino suzbijanje. Prisutna je u svim društvenim uređenjima i teško ju je iskorijeniti, ali se može suzbiti političkom voljom, pravnim normama i promicanjem antikorupcijskog svjetonazora (Rose-Ackerman, 2016: 7-11, 27-36).

2.3. Mjerenje korupcije

U skladu s prethodnim tvrdnjama, evidentno je da se korupciju ne može precizno izmjeriti (Budak, 2005: 69), dok borba protiv nje zahtijeva sustavno mjerenje trenutnog stanja i promjena. Korupcija obuhvaća različite aktivnosti, no zbog svoje prirode često ostaje skrivena, pa su objektivne mjere rijetke. U takvim slučajevima percepcija može pružiti korisne uvide, otkrivajući njezino djelovanje i utjecaj na javne programe. Međutim, kritičari ističu da percepcije mogu ili ne moraju biti povezane sa stvarnim iskustvom te mogu biti vođene općim sentimentom, medijskom pokrivenošću visoko profilnih slučajeva korupcije ili pristranošću zbog nereprezentativnih uzoraka (Fazekas i dr., 2016: 370, 371). Indeksi poput CPI-a (Indeks percepcije korupcije) i CCI-a (Indikator kontrole korupcije) nude važne informacije, ali

zahtijevaju pažljivu interpretaciju. Oni omogućuju komparativnu analizu, ali ne nude detalje o specifičnim sektorima ili skupinama (Rose-Ackerman, 2016: 14-27; Kaufman i dr., 2002; Budak i Rajh, 2005: 6).

Transparency International godišnje objavljuje CPI, rangirajući zemlje prema percepciji korupcije u javnom sektoru. S druge strane, CCI koji izdaje Svjetska banka, mjeri percepciju korupcije, uključujući iskorištavanje javne vlasti u privatne svrhe. Oba indeksa kombiniraju podatke iz različitih izvora, uključujući ankete građana i stručne procjene, pružajući uvid u učinkovitost vladinih politika u suzbijanju korupcije i jačanju upravljanja. Osim navedenih, poznat je i Indeks davatelja mita (BPI), Globalni korupcijski Barometar te tzv. BEEPS, koji se koristi za istraživanje poslovnog okruženja i uspješnosti poduzeća (Baotić, 2020: 702-706; Ruth, 2002: 2-4).

S druge strane, institucionalizirana velika korupcija može se mjeriti pregledom institucionalnih značajki koje kontroliraju korupciju u zemljama ili pojedinačnim organizacijama, pružajući novi uvid i resurse za borbu protiv korupcije. Iako su takvi pregledi ključni za razumijevanje determinanti korupcije, oni korupciju ne mjere izravno (OECD, 2009; Transparency International, 2012). Način mjerenja usko povezan s ovim istraživanjem uključuje revizije i istrage pojedinih slučajeva korupcije, što može pružiti detaljan uvid, ali često biva ograničen na specifične slučajeve te nije uvijek reprezentativan (Fazekas i dr., 2016: 370, 371).

Zbog prepoznatih nedostataka iznad navedenih pokazatelja neki su autori razvili objektivne mjere koje se oslanjaju na izravno promatrane pokazatelje ponašanja koji vjerojatno ukazuju na koruptivno ponašanje. Na primjer, Golden i Picci (2005) predlažu mjeru korupcije temeljenu na razlici između količine infrastrukturnih projekata i javne potrošnje. Ideja je da bi veća razlika između očekivane i stvarne razine infrastrukturnih projekata mogla ukazivati na mogućnost koruptivnih radnji. Drugim riječima, ako se utvrdi da je izgrađeno manje infrastrukture nego što se očekuje s obzirom na javnu potrošnju koja je za to predviđena, to bi moglo sugerirati da je dio javnih sredstava zloupotrijebljen za privatne probitke umjesto za opću dobrobit. Također, postoje studije koje se fokusiraju na korupciju u javnim nabavama, koristeći pokazatelje kao što su iznimne vrste postupaka, pravila bodovanja ili političke veze pobjedničkih tvrtki. Spomenute metode omogućuju precizniju identifikaciju koruptivnih praksi i pružaju bolji alat za analizu i suzbijanje korupcije (Budak, 2016: 308, 309; Fazekas i dr., 2016: 371, 372). Nakon analize različitih metoda korupcije, fokus se prebacuje na proučavanje specifičnih oblika korupcije i antikorupcijskih mjera u Republici Hrvatskoj, što će omogućiti dublje razumijevanje korupcijskih obrazaca unutar nacionalnog konteksta.

2.4. Korupcija i antikorupcija u Hrvatskoj

U istraživanju UN-a provedenom 2010. godine Hrvatska je, s postotkom korupcije od 11,2%, zauzela treće mjesto, time pokazujući da korupcija u Hrvatskoj i dalje ostaje značajan problem. Prema istom istraživanju, korupcija je ocijenjena kao treći najveći problem u društvu, odmah iza nezaposlenosti i siromaštva. Iako je samo 1,5% ispitanika prijavilo davanje mita nekoj od nadležnih institucija, 30% smatra da nitko ne mari, 22% smatra da je to uobičajena praksa, a 18% vidi to kao znak zahvalnosti ili kao pozitivnu praksu. Prema podacima Transparency Internationala za 2023. godinu, Hrvatska je od ukupno 180 zemalja po korumpiranosti u svijetu zauzela 57. mjesto, što ukazuje na umjerenu percepciju korupcije u javnom sektoru (Transparency International, 2024).

Analiza broja prijava, optužbi i osuda za koruptivna djela pokazuje porast, posebno za zlouporabu položaja i ovlasti službenih osoba, što dokazuje podatak od 87,4% donesenih odluka državnih odvjetništva o navedenom kaznenom djelu (Mrčela, 2012: 119). Građani prisutnost korupcije ocjenjuju kao visoku, a kao najčešće mehanizme korupcije ističu nepotizam te primanje i davanje mita. Najviše odgovornim drže nepostojanje oštrijeg sankcioniranja korupcije te nedostatak političke volje i nesposobnost vlasti da spriječi korupciju. Gospodarstvenici ukazuju na korupciju pri donošenju odluka i raspodjeli sredstava, pri čemu manja poduzeća trpe veći pritisak (Budak, 2005: 67, 74-78; Mrčela, 2012: 119-124).

Korupcija je u Hrvatskoj sustavna pojava koja svoje uporište ima u svim strukturama društva. Podmićivanje djelatnika javnih službi, nepotizam pri zapošljavanju i dodjeli položaja kojima su imenovane osobe u sukobu interesa svakodnevna su pojava (Budak, 2005: 93). Hrvatska politika suočava se s problemima transparentnosti, nedostatkom regulative za lobiranje i niskom kvalitetom javnih politika. Nepostojanje transparentnih procesa u donošenju odluka, kao i nedostatak odgovornosti, stvaraju povoljno okruženje za korupciju. Ukupno suzbijanje korupcije u Hrvatskoj zahtijeva dugoročno postavljene strateške ciljeve, jačanje pravne regulative i transparentnosti te odgovornost političke elite (Vidov i Prkut, 2019: 17-22).

Borba protiv korupcije zahtijeva holistički pristup, temeljen na jačanju institucija, transparentnosti i odgovornosti, te na promicanju vladavine prava. Međunarodni pravni dokumenti, poput Konvencije UN-a protiv korupcije ili europskih konvencija i direktiva integrirani su u nacionalni pravni poredak Hrvatske (Rose-Ackerman, 2016: 27-36; Lovei i McKechnie, 2000:1). U Hrvatskoj postoji opsežan zakonodavni okvir za suzbijanje korupcije,

uključujući Zakon o Uredu za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta, Zakon o kaznenom postupku, Zakon o odgovornosti pravnih osoba, Zakon o sprječavanju sukoba interesa, te Zakon o pravu na pristup informacijama (Mrčela, 2012: 17-19, 28-31).

Strategija suzbijanja korupcije u Republici Hrvatskoj oslanja se na iskustva prethodnih programa te promiče načela vladavine prava, odgovornosti i suradnje s civilnim društvom. Ciljevi Strategije uključuju unaprjeđenje pravnog i institucionalnog okvira, jačanje integriteta državnih službi te sprječavanje sukoba interesa. Područja prioriteta u borbi protiv korupcije su javna uprava, zdravstvo, pravosuđe, obrazovanje i privatni sektor, ali ne i sektor energetike (Mrčela, 2012: 42-43).

Budak pak dodaje da također nedostaje i učinkovita implementacija mjera antikorupcijske politike (Budak, 2005: 67). Jedan vid antikorupcijske politike potječe iz zakonodavstava Europske unije za zemlje članice, uključujući suradnju na projektima borbe protiv korupcije. Hrvatski nacionalni zakonodavni okvir usklađen je s europskim (NN 11/00, NN 06/03), uspostavljen je *Ured za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta (USKOK)* i *Odjel gospodarskog kriminaliteta i korupcije* u MUP-u (NN 88/01, NN 12/02, NN 33/05), a Nacionalni program za borbu protiv korupcije i akcijski plan usvojeni su 2002. (NN 34/02)(Budak, 2005: 84-86). Njihovim uvođenjem proširena je definicija korupcije i uvedene su preventivne mjere sprječavanja pranja novca i sukoba interesa (Budak, 2005: 87). Međutim, za učinkovitu borbu potrebna je i politička volja. Depolitizacija i institucionalne reforme, uz prevenciju korupcije kao ključni element, nužne su. Vlade mogu smanjiti korupciju privatizacijom, jačanjem konkurencije i transparentnosti (Budak, 2006: 67; Čaladrović i dr., 2009: 6-15).

U procesuiranju korupcije na različitim razinama uočava se značajna razlika. Korupcija na nižim razinama biva procesuirana češće u odnosu na visoku razinu koja često izbjegava pravne posljedice zbog izazova u prikupljanju dokaza i zabrinutosti oko nepristranosti pravosuđa. Čaladrović i dr. (2009) navode kako se, unatoč porastu prijavljenih slučajeva korupcije, omjer optužnica i osuđujućih presuda smanjuje. Oštrina sankcija ostaje neadekvatna, s većinom osuđenih koji dobivaju samo kratkotrajne kazne zatvora. Nedostatak povjerenja u pravosudni sustav i nedovoljna zaštita zviždača smanjuju prijavljivanje korupcije. Depolitizacija i povjerenje u institucije vlasti ključni su za uspješno suzbijanje korupcije (Čaladrović i dr., 2009:10-12). Budak (2005) ističe da reforme pravosuđa i povećanje nadležnosti USKOK-a mogu rezultirati većim brojem prijava i učinkovitijim procesuiranjem (Čaladrović i dr., 2009: 10-12; Budak, 2005: 88-92).

Kaznene prijave korupcije često budu odbačene, a najčešći je razlog nedostatna sumnja koja se javlja u 71,3% odbačenih slučajeva. Drugi razlozi su nedostatak obilježja kaznenog djela (u 23,9% slučajeva) te isključen kazneni progon (u 4,4% slučajeva). Odbačaj zbog svrhovitosti ili beznačajnog kaznenog djela je zanemariv (0,4%), a statistički podaci pokazuju da su istrage najčešće obustavljane zbog nedostatka dokaza (75,4%), zbog nedostatka obilježja kaznenog djela (10,0%), isključene krivnje (8,2%) ili zbog isključenog progona (6,4%). U prosjeku svaka dvanaesta istraga obustavljena je u odnosu na sve odluke po dovršenoj istrazi (Mrčela, 2012: 47-50).

Nakon analize općih obrazaca korupcije u daljnjem tekstu analizira se specifičan kontekst korupcije u javnoj nabavi, s naglaskom na energetski sektor. Budući da je javna nabava unutar energetskog sektora ključna za ovo istraživanje, prije istraživačkog dijela rada potrebno je razumjeti što je javna nabava i koje su njene implikacije.

3. Korupcija u javnoj nabavi

3.1. Javna nabava i podložnost korupciji

Javna je nabava, prema navodu u Zakonu o javnoj nabavi, „nabava putem ugovora o javnoj nabavi robe, radova ili usluga koje nabavlja jedan ili više naručitelja od gospodarskih subjekata koje su ti naručitelji odabrali, bez obzira na to jesu li roba, radovi ili usluge namijenjene javnoj svrsi“ (NN 120/16, 114/22).

U Hrvatskoj postoji registar ugovora o javnoj nabavi, koji se prema Zakonu o javnoj nabavi redovito ažurira svakih šest mjeseci te mora biti javno dostupan na internetskim stranicama naručitelja. On sadrži detalje poput predmeta ugovora, iznosa, datuma sklapanja, naziva ponuditelja te konačnog iznosa isplaćenog temeljem ugovora (NN 114/22). Plan nabave također se objavljuje na internetskim stranicama naručitelja, a središnje tijelo državne uprave nadležno za javnu nabavu osigurava transparentnost i dostupnost informacija javnosti (NN 114/22). Jasni i transparentni propisi o javnoj nabavi mogu poboljšati ekonomsku efikasnost i smanjiti troškove za javne projekte, što može dovesti do bolje raspodjele resursa, većih ušteda za javni sektor i do poticanja konkurencije među dobavljačima (Šprajc, 2006: 94-103).

Značajan utjecaj imaju i propisi o javnoj nabavi jer mogu smanjiti mogućnost za korupciju i zloupotrebu javnih sredstava. Jasni propisi olakšavaju rad administrativnih tijela jer im pružaju jasne smjernice za provođenje postupaka javne nabave što može smanjiti birokratske prepreke, ubrzati procese i učiniti ih efikasnijima. U Hrvatskoj posebna važnost propisa o javnoj nabavi proizlazi iz usklađivanja s pravnim sustavom EU. Novela Zakona o javnoj nabavi (ZOJN) donosi značajne promjene i proširuje opseg primjene zakona te se usklađuje s europskim standardima. To je posebno bitno u kontekstu analize normativnih promjena u ZOJN-u koja upućuje na „privatizaciju javne nabave“, što naglašava promjene koje više favoriziraju privatne nego javne interese (Šprajc, 2006: 94-103).

Postupci javne nabave propisani su zakonom, što znači da obuhvaćaju radnje i postupke naručitelja i gospodarskih subjekata te da se provode na temelju javnih natječaja. Poštivanje tih načela i postupaka pomaže u stvaranju transparentnog i poštenog okvira za provođenje javne nabave, čime se smanjuje rizik od korupcije. Bitne komponente postupka javne nabave podrazumijevaju činjenicu da naručitelj ne stječe financijska sredstva, već je korisnik sredstava iz državnog ili lokalnog proračuna te da se postupak provede prije sklapanja ugovora o javnoj nabavi, uz pridržavanje zakonodavstva o javnoj nabavi. S tim u vezi, korupcija u energetsom sektoru često uključuje zloupotrebu javnih sredstava te iz tog razloga jasni postupci javne nabave osiguravaju da se sredstva koriste na transparentan i odgovoran način, smanjujući mogućnost preusmjerenja ili zloupotrebe sredstava. Također, kada se postupci provode u skladu sa zakonodavstvom, postoji manje prostora za korupciju jer zakonodavstvo obično uključuje mehanizme za nadzor, za prijavljivanje nepravilnosti i sankcioniranje prekršitelja, a svaki korak postupka mora biti dokumentiran, što bi potencijalne počinitelje koruptivnih djela trebalo odvratiti od koruptivnih aktivnosti (Pavlović, 2014: 549-551).

Javna nabava ključno je područje koje je izuzetno podložno korupciji (Grodeland i Aasland, 2011: 17). Specifičnosti javne nabave, kao što su veliki obujam transakcija, složenost uloga i rizik od formiranja cijena u uvjetima ograničene konkurencije, predstavljaju razne izazove. Postojeće nesavršenosti, poput monopolističkih tendencija i asimetričnosti informacija, često dovode do suboptimalne alokacije resursa. Javna nabava zahtijeva da država djeluje kao tržišni subjekt, ali u praksi to nije uvijek slučaj, budući da su privatni interesi često suprotstavljeni javnom interesu (Šprajc, 2006: 94). Državni službenici, koji su ključni u odlučivanju o dodjeli ugovora, često su podložni korupciji zbog osobne dobiti, što dodatno poskupljuje proces javne nabave (Budak, 2016: 309-311). Javna nabava karakterizira specifično tržište s velikim

obujmom transakcija i rizikom formiranja cijena u uvjetima ograničene konkurencije, a to se posebno ističe u energetsom sektoru.

Korupciju može potaknuti sukob javnih i privatnih interesa u procesu javne nabave. Država uvodi kontrolne mehanizme kako bi ograničila utjecaj privatnih interesa, poput zakonodavstva i propisa pa ureda za javnu nabavu te tijela za kontrolu alokacija javnih sredstava, poput komisije za kontrolu postupka javne nabave (Budak, 2016: 309-311 prema Ivanušec, 2008). Nadalje, država preventivne mjere korupcije provodi kroz usavršavanje i selekciju stručnih kadrova te uvođenjem sankcija osobama odgovornim za koruptivna djela (Budak, 2016: 309-311 prema Ivanušec, 2008). S obzirom da korupcija u javnoj nabavi poskupljuje transakcije i dovodi do suboptimalne alokacije resursa, uspostava institucionalnog okvira dobro je došla jer smanjuje prilike za korupciju te povećava troškove u njeno upuštanje (Budak, 2016: 309-311 prema OECD, 2005; OECD, 2007).

Korupcija u javnoj nabavi ima različite oblike, uključujući favoriziranje, precijenjene ugovore i sukob interesa. Ona stvara ekonomsku neizvjesnost, narušava konkurentnost i ograničava pristup tržištu, posebno za mala i srednja poduzeća. Frakcionalizam u politici također pruža priliku političkim strankama za iskorištavanje koruptivnih procesa radi osobne dobiti, što dodatno pogoršava situaciju (Magakwe, 2022: 2,3). U konačnici, suzbijanje korupcije u javnoj nabavi zahtijeva učinkovite institucionalne mehanizme, strogu regulativu i jačanje kapaciteta javne uprave kako bi se smanjile prilike za korupciju i povećali troškovi sudjelovanja u koruptivnim aktivnostima (OECD, 2005.; OECD, 2007.).

3.2. Rizici od korupcije i načela javne nabave

Pavlović (2014) ističe da se u javnoj nabavi u Hrvatskoj godišnje pronevjeri oko 5 milijardi eura pri čemu kaznena djela povezana s korupcijom čine 10-15% ukupne vrijednosti ugovora. Postupci javne nabave podložni su korupciji zbog učestalih nepravilnosti, kao što su prilagodba specifikacija ugovora i natječaja određenim tvrtkama, zlouporaba procedura i službenih postupaka, sukob interesa te nejasni kriteriji odabira (Pavlović, 2014: 549-553). Fazekas i dr. (2016) ističu još neke od rizika pa navode namjerno ograničavanje skupa ponuđača kroz prezahtjevne kriterije kvalifikacije, nepravedno ocjenjivanje kako bi se preferirani ponuđač favorizirao, zatim nepoštivanje transparentnosti i konkurentnosti u postupcima javne nabave, manipulacija natjecajima putem tajnih dogovora između naručitelja i ponuditelja radi

eliminacije konkurencije te korupcija u odabiru projekata i izvođača, što može rezultirati neodrživim i skupim projektima koji ne donose koristi zajednici (Fazekas i dr., 2016: 369, 372, 373; Pavlović, 2014: 576).

Grodeland i Aasland (2011) kao ključni rizik ističu službenike za javnu nabavu jer oni najlakše mogu manipulirati procesom javne nabave. Povezanost službenika za javnu nabavu s poslovnim i političkim krugovima omogućava izvlačenje mita ili ostvarivanje poslovnih pogodnosti (Grodeland i Aasland, 2011: 22-30). Navedeni rizici dovode do zloupotrebe javnih sredstava, nepoštivanja zakona, smanjenja kvalitete javnih projekata te općenito negativno utječu na gospodarstvo i društvo, omogućavaju manipulaciju procesa javne nabave, a samim time omogućavaju i koruptivne prakse (Fazekas i dr., 2016: 369).

Uvodna izjava *Opće direktive o javnoj nabavi* ističe načela jednakog postupanja, zabranu diskriminacije, međusobnog priznavanja, proporcionalnosti i transparentnosti, s naglaskom na poticanje tržišnog natjecanja (Stanković, 2017: 92; Direktiva 2014/23/EU). Ta temeljna načela mogu biti značajno ugrožena od strane korupcijskih rizika. U Tablici 1 načela su sistematizirana i povezana s korupcijskim rizicima, a objašnjena su u daljnjem tekstu.

Načelo tržišnog natjecanja uključuje nediskriminaciju, uzajamno priznavanje i proporcionalnost, no korupcija omogućuje povlaštenu tretman određenim ponuđačima, čime narušava konkurenciju. U javnom sektoru gdje su prisutne prepreke ulasku i izlasku dobavljača te monopoli, korupcija stvara dodatne barijere novim ponuđačima, dajući prednost mitu nad kvalitetom usluge. Iako pravila javne nabave balansiraju između najniže cijene i lokalnih usluga, stroga pravila mogu povećati troškove, dok prekomjerna konkurencija može dovesti do netransparentnih praksi, što negativno utječe na ukupnu učinkovitost postupka javne nabave (Budak, 2016: 311-313).

Načelo učinkovitosti u javnoj nabavi naglašava postizanje najbolje vrijednosti za novac, što uključuje kvalitativne kriterije poput brzih rokova izvedbe i trajnih materijala. Definiranje „najveće vrijednosti“ od ključne je važnosti, a javni naručitelji trebaju optimalno kombinirati troškove i kvalitetu. Korupcija može smanjiti učinkovitost jer korumpiranim ponuđačima omogućuje naplatu viših cijena za usluge smanjene kvalitete. Nadalje, korumpirani službenici za javnu nabavu loše upravljaju projektima, što dodatno smanjuje učinkovitost postupaka (Budak, 2016: 313-316).

Transparentnost, kao ključno načelo javne nabave, osigurava da dobavljači imaju sve potrebne informacije za podnošenje konkurentnih ponuda. Procedure i kriteriji moraju biti jasni, a

odbijeni ponuđači trebaju dobiti povratne informacije, što korumpirane prakse često narušavaju. Transparentnost uključuje tehnički i moralni aspekt te zahtijeva odgovornost i nepristranost službenika za javnu nabavu. Korupcija narušava transparentnost putem tajnih dogovora i manipulacija u ocjenjivanju i odlučivanju o ponudama (Budak, 2016: 313-316).

Sud Europske unije proširio je načela temeljnih sloboda na javnu nabavu, naglašavajući da načelo transparentnosti proizlazi iz načela nediskriminacije i jednakog postupanja. Načela jednakog postupanja primjenjuju se na sve faze javne nabave, zahtijevajući jednaki tretman za sve ponuđače. Korupcija dovodi do nejednakog tretmana ponuđača jer neki uživaju povlašteni status zahvaljujući vezama sa službenicima ili zbog davanja mita (Stanković, 2017:91, 92).

Kršenje tih načela može biti sankcionirano kroz nacionalne i EU postupke, stvarajući dodatni rizik za naručitelje prilikom odlučivanja o postupcima javne nabave (Stanković, 2017: 91-100). Iz literature je razvidno da centralizirana nabava, ako se provodi transparentno, može suzbiti korupciju (Budak, 2016: 318). Tako je u Hrvatskoj 2009. godine osnovan Ured za središnju javnu nabavu, ali je potkapacitiran (Budak, 2016: 318, 319) pa je njegov učinak upitan.

Tablica 1: Načela javne nabave i korupcijski rizici

Načelo	Opis načela	Korupcijski rizici
Tržišno natjecanje	Nediskriminacija, uzajamno priznavanje i proporcionalnost	Povlašteni tretman određenim ponuđačima, dodatne prepreke novim ponuđačima, mito ima prednost nad kvalitetom usluge
Učinkovitost	Postizanje najbolje vrijednosti za novac, uključuje kvalitativne kriterije poput brzih rokova izvedbe	Više cijene za usluge smanjene kvalitete, loše upravljanje projektima
Transparentnost	Osigurava da dobavljači imaju sve potrebne	Tajni dogovori, manipulacija u ocjenjivanju i odlučivanju o ponudama, nedostatak

	informacije za konkurentne ponude	povratnih informacija za odbijene
Jednako postupanje	Jednaki postupak za sve ponuđače u svim fazama javne nabave	Nejednaki tretman ponuđača zbog veza sa službenicima ili davanja mita

Izvor: Autorica rada, prema Budak, 2016.

Da bi se bolje razumjeli specifični rizici korupcije unutar energetskog sektora, potrebno je povezati opće rizike javne nabave s dinamikom sektora energetike. Slijedom toga fokus se premješta na specifične rizike i slučajeve korupcije u energetici te na njihovu povezanost s općim principima javne nabave.

4. Sektor energetike

4.1. Sektor energetike i korupcijski rizici

Sektor energetike ključan je za globalne društveno-ekonomske aktivnosti, pokrećući različite sektore gospodarstva, od poljoprivrede i kućanstava do proizvodnje i prijevoza. Kontrola nad pristupom, transformacijom i distribucijom energije pruža značajnu moć pojedincima i institucijama. Fosilna goriva poput ugljena, prirodnog plina i nafte dominiraju globalnom proizvodnjom energije, dok se alternativni izvori energije kao što su nuklearna energija, hidroenergija, solarne elektrane, geotermalni izvori i biomasa razvijaju kao alternativa. Vlade često imaju prirodne monopole u ovom sektoru zbog potrebe za energijom i ograničenim izvorima opskrbe, te visokim interesima u osiguravanju kontinuirane opskrbe energijom (Ruth, 2002:1, 2; Kouneva-Loewenthal i Vojvodić, 2016: 340-342).

Energetski sektor postao je globalan, a u prvi plan dolaze nacionalne naftne kompanije koje sve više preuzimaju ključne uloge u projektima, a vrlo često i izvan svojih granica. Osim toga, pronalazak novih ležišta nafte i plina zahtijeva velike kapitalne i tehničke resurse, a istovremeno se ekstraktivne tvrtke suočavaju s nizom izazova, uključujući nepredvidive zakonodavne okvire, promjenjive vlasti te slabu infrastrukturu i institucije u mnogim zemljama (Low i Battaglia, 2018: 475-477).

Energetski sektor, zbog svoje osjetljive prirode i potencijalnih ekonomskih renti te kombinacije javnih i privatnih aktera i monopolističkih struktura, posebno je podložan korupciji. Korupcija

unutar tog sektora manifestira se na različite načine, ovisno o specifičnostima lanca opskrbe energijom, o važnosti sektora u lokalnoj i nacionalnoj ekonomiji te o institucionalnom kontekstu, a svaka od tih faza može biti pogođena korupcijom na svoj način. Prema specifičnostima lanaca opskrbe korupcija se može javiti prilikom transformacije i distribucije energije jer uključuje velike investicije u infrastrukturu poput rafinerija ili elektrana. Može se manifestirati i kroz manipulaciju javnim nabavama, kroz promjenu specifikacija, kroz netransparentne aranžmane ili pak podmićivanjem radi dobivanja ugovora ili povlastica (Ruth, 2002: 7). Važnost sektora u lokalnoj i nacionalnoj ekonomiji također igra ulogu u manifestaciji korupcije. U zemljama gdje energetska sektor ima veliki utjecaj na lokalnu ekonomiju korupcija se pojavljuje u raznim oblicima lokalnih pogodnosti ili mita. S obzirom na to, Ruth (2002) tvrdi da u zemljama u razvoju s velikom potražnjom i nedostatkom regulative mali oblici korupcije mogu postati endemični. Na nacionalnoj razini energetska sektor često igra ključnu ulogu u gospodarskom razvoju. Zbog toga vlade mogu biti sklonije koruptivnim praksama, ne bi li osigurale vlastitu moć i kontrolu nad resursima, a to postižu dodjelom subvencija ili manipulacijom podataka o proizvodnji i potrošnji (Ruth, 2002: 5, 6, 8).

Institucionalni kontekst također značajno utječe na širenje korupcije preko regulatornog okvira, privatizacije te političke kulture. Zemlje s nedostatkom jakih regulatornih tijela i pravnih sustava često su sklonije korupciji te u takvim zemljama nedostatak transparentnosti i učinkovitosti pravnih sustava dovodi do skrivanja korupcije i zloupotrebe moći (Ruth, 2002: 6). Privatizacija energetskega sektora stvara nove prilike za korupciju, a ona vrlo često nastaje zbog nepravilnosti u dodjeli ugovora ili zbog zloupotrebe moći (Ruth, 2002: 11, 12). U zemljama gdje je korupcija dio političke kulture jasno je da će koruptivne prakse biti prisutnije (Ruth, 2002: 9, 10). Postojeći nedostatak transparentnosti, neučinkoviti pravni sustavi i monopolistički aranžmani dodatno pogoduju korupciji u ovom sektoru.

U energetskega sektoru postoje razni oblici korupcije, od sitnih prevara u očitavanju brojala do velikih koruptivnih radnji u dodjeli monopolističkih prava, koji rezultiraju smanjenom operativnom i financijskom učinkovitošću, posebno za siromašne korisnike (Lovei i McKechnie, 2000: 1). Privatizacija energetskega sustava otvara nove mogućnosti za korupciju, s osobama u javnom i privatnom sektoru koje pronalaze prilike za osobnu dobit. Također, energetska sektor često je monopolističke naravi, a privatizacija može dovesti do koncentracije moći u rukama nekoliko aktera, što može omogućiti koruptivne prakse poput podmićivanja, namještanja natječaja, dogovaranja cijena i slično. Još neki od razloga su, recimo, nedostatak transparentnosti i regulatornih mjera novih privatnih subjekata koji svoju moć mogu koristiti

za ostvarivanje osobne koristi na štetu javnog interesa (Rimšaitė, 2019: 261, 265). Privatizacija može dovesti do povećanog rizika od korupcije ako se ne implementiraju čvrsti mehanizmi nadzora i transparentnosti te ako se ne provode stroge regulative za sprječavanje korupcije i zloupotrebe moći u privatnom sektoru. Nadalje, nedostatak transparentnosti u proračunu i nadzoru omogućuje skrivanje koruptivnih aktivnosti, a sudjelovanje u koruptivnim transakcijama poput podmićivanja tvrtkama može donijeti značajne prednosti u pristupu resursima ili pri dobivanju unosnih ugovora (Kouneva-Loewenthal i Vojvodić, 2016: 340-342; Ruth, 2002: 2-4, 7, 8).

Rimšaitė (2019) spominje nekoliko ključnih rizika za širenje korupcije u energetsom sektoru poput imenovanja članova upravnih odbora u državnim poduzećima te potrebu za pristupu resursima. U državnim poduzećima energetsog sektora, procesi poput imenovanja članova upravnih i nadzornih odbora često se koriste kao sredstvo za ostvarenje političkih interesa ili privilegija. U nekim slučajevima imenovanja se vrše kako bi se osigurala podrška određenim političkim ili poslovnim interesima, što može dovesti do sukoba interesa. Navedeno može rezultirati imenovanjem osoba koje nisu najkvalificiranije za pozicije koje se traže, ali su politički povezane s donositeljima odluka. To može utjecati na učinkovitost i transparentnost poslovanja te povećati rizik od korupcije mehanizmom zloupotrebe ovlasti ili favoriziranja (Rimšaitė, 2019: 261-263; Lovei i McKechnie, 2000: 1, 2, 4-6; Ruth, 2002: 4-8).

Drugi je rizik želja za pristupom resursima i kontrolom nad njima. U situacijama gdje su energetske resursi centralizirani i kontrolirani od strane malog broja aktera postoji visok rizik od korupcije. Odluke o dodjeli resursa, kao što su energetske koncesije ili dozvole za eksploataciju, mogu biti predmet mita, nepotizma ili druge vrste koruptivnog ponašanja. Analiza L. Rimšaitė (2019) pokazuje da postoji potreba za povećanjem transparentnosti i standardizacije u donošenju odluka o pristupu resursima, kako bi se smanjio rizik od korupcije (Rimšaitė, 2019: 263, 264). Negativni učinak korupcije u energetsom sektoru predstavlja ne samo ekonomske nego i socijalne izazove, uključujući povećane troškove opskrbe i smanjenu kvalitetu usluge (Lovei i McKechnie, 2000: 1, 2, 4-6; Ruth, 2002: 4-8).

Sudjelovanje u javnim natjecanjima za nabavu može dovesti do zatvaranja tržišta i rasta cijena. Do toga dolazi zbog razmjene informacija između konkurenata što, s obzirom na monopolističko okruženje infrastrukturnih komunalnih poduzeća prilikom nabave proizvoda i usluga, stvara rizik od korupcije. To se posebice događa u slučajevima kada postoji ograničen broj dobavljača ili velika ulaganja za infrastrukturne projekte. Primjerice, nedavna istraga u Litvi otkrila je slučajeve fiksiranja cijena i drugih nezakonitih postupaka u javnoj nabavi, ali

bez analize regulatornih tijela o korupciji. Istraga Litvanskog vijeća za konkurenciju otkrila je da su neka komunalna poduzeća u Litvi bila uključena u zabranjeni sporazum o fiksiranju cijena. Iako su ta poduzeća kažnjena novčanim kaznama zbog kršenja zakona o tržišnom natjecanju, ovaj slučaj nije analiziran s aspekta korupcije. Daljnja analiza Specijalne istrage Republike Litve pokazala je da rizici korupcije mogu nastati u državnim poduzećima u energetsom sektoru, osobito pri imenovanju članova upravnih odbora, i to zbog nejasnih i nereguliranih smjernica za imenovanja (Rimšaitė, 2019: 260-263).

Javna nabava također pokazuje probleme s upravljanjem prilikom sukoba interesa među dionicima jer ono znatno može povećati rizik od korupcije. Sukob interesa izaziva korupcijske mehanizme poput nepristranosti u donošenju odluka, odnosno dolazi do favoriziranja određenih interesa umjesto poštenog natječaja, zatim smanjena transparentnost i integritet jer dionici iskrivljenim interesima mogu manipulirati informacijama i kriterijima, što stvara priliku za korupciju i zloupotrebu moći. Sukob interesa povezan s regulatornim tijelima može dovesti do nepravilnosti u dodjeli dozvola i odobrenja, što rezultira favoriziranjem određenih tvrtki i narušavanjem transparentnosti i regulatornog procesa. Rimšaitė stoga vidi potrebu za jedinstvenim postupcima ili upravljačkim tijelima unutar grupacija jer u reguliranom energetsom sektoru regulatorna tijela igraju ključnu ulogu u izdavanju dozvola i odobrenja, ali povezanost s okolišnim i društvenim pitanjima može biti izvor rizika (Rimšaitė, 2019: 263).

Korupcija u privatnom sektoru energetike, poput fiksiranja cijena i namještanja ponuda, može ograničiti tržišno natjecanje i često se procjenjuje kao kršenje prava tržišnog natjecanja, a ne kao korupcija. Ona zbog toga snosi drugačije pravne i ekonomske posljedice pa time ne umanjuje rizik od korupcije. Praksa horizontalnih sporazuma među konkurentima može rezultirati ograničavanjem konkurencije putem fiksiranja cijena ili podjelom tržišta, a njihova ocjena često se fokusira na aspekt prava tržišnog natjecanja (Rimšaitė, 2019: 265, 266).

Nakon općenitog pregleda korupcijskih rizika koji se mogu pojaviti u energetsom sektoru fokus se prebacuje na analizu specifičnih aspekata hrvatskog energetskeg sektora koja slijedi u nastavku.

4.2. Sektor energetike u Hrvatskoj

Neke od najvećih kompanija u hrvatskom energetsom sektoru koje su ključne za proizvodnju, distribuciju i upravljanje energijom u zemlji jesu: Hrvatska elektroprivreda (HEP) – najveća energetska kompanija u Hrvatskoj koja se bavi proizvodnjom, prijenosom i distribucijom

električne energije (HEP, 2024), zatim INA – Industrija nafte d.d., tj. vodeća naftna kompanija u Hrvatskoj koja se bavi istraživanjem, proizvodnjom, rafiniranjem i distribucijom nafte i plina te ima ključnu ulogu u opskrbi gorivom i energetske resursima u regiji (INA, 2024), a vrijedi spomenuti i Jadranski naftovod d.d. (JANAF) te Plinacro i Petrokemiju d.d.

Sve navedene kompanije u hrvatskom energetske sektoru igraju ključnu ulogu, od proizvodnje i distribucije do upravljanja energetske resursima. Tijekom godina sve su navedene kompanije bile pogođene korupcijskim skandalima i aferama. INA je bila predmet nekoliko korupcijskih aferi, a najpoznatiji slučaj bilo je primanje mita bivšeg premijera od mađarske naftne kompanije MOL (Ivković Novokmet i dr., 2022: 7). Bivši direktor HEP-a također je bio uključen u nekoliko aferi vezanih uz nezakonite radnje i zlouporabu položaja (Jutarnji.hr, 2017), a korupcijska afera JANAF detaljnije će biti analizirana kasnije u radu.

U Hrvatskoj se upravljanje energetske javnom politikom osigurava kroz složen sustav zakona, strategija i regulatornih tijela. Zakon o energiji i Zakon o tržištu električne energije uspostavljaju pravila za energetske subjekte i tržišta te reguliraju uvjete poslovanja. Strategija energetske razvoja do 2030. godine s pogledom na 2050. definira dugoročne ciljeve poput povećanja energetske učinkovitosti i integracije obnovljivih izvora energije (Vidov i Prkut, 2019: 5). Jedno od ključnih tijela za nadziranje provedbe zakona o transparentnosti u Hrvatskoj je *Hrvatska energetska regulatorna agencija* (HERA), osnovana 21. srpnja 2001. g.

Kao i u svijetu, zbog visoke financijske vrijednosti projekata energetike, ovaj sektor je i u Hrvatskoj posebno izložen korupciji i partikularnim interesima (Vidov i Prkut, 2019: 5, 6). Odluke donesene na visokoj političkoj razini često su netransparentne jer se donose bez jasnih strateških smjernica, što rezultira neučinkovitim politikama. Nedostaje dugoročno strateško planiranje jer Hrvatska nije razvila kvalitetne energetske strategije, a postojeće nisu provedene niti su popraćene operativnim dokumentima, već se ključne odluke u sektoru donose bez jasnih smjernica i podložne su netransparentnim lobističkim utjecajima što pak uzrokuje paralizu sustava (Vidov i Prkut, 2019:25-27). Takva politička povezanost s državom, uz netransparentne procese odlučivanja, pogoduje širenju korupcije i donošenju štetnih odluka koje negativno utječu na javni interes. Prema tome, Vidov i Prkut (2019) smatraju da je potrebno uvesti principe odgovornosti, transparentnosti i integriteta te navode da su dugoročno strateško planiranje i koordinacija s drugim javnim politikama ključni za kvalitetno upravljanje energetske sektorom (Vidov i Prkut, 2019: 5, 22-24; 40-42).

Slučaj u kojem se ističe korumpiranost sektora primjer je povezanosti privatnih tvrtki s javnim sektorom, odnosno zakonodavcem, a to je slučaj Prvog plinarskog društva (PPD) koje je preuzelo tržišnu poziciju od INA-e. PPD je milijunskim posudbama financirao HDZ, što ukazuje na povezanost između PPD-a i političkih struktura (Vidov i Prkut, 2019: 5-8). Također, privatni odnosi između vlasnika PPD-a P.V. i predsjednika HNS-a I.V. omogućili su poslovni uzlet PPD-a, a njihova povezanost sugerira da su politički favoriti mogli imati koristi od koruptivnih aranžmana u sektoru energije (Vidov i Prkut, 2019: 5-8).

Za kvalitetno upravljanje energetske sektorom, smanjenje ovisnosti o plinu i transformacija političkog sustava prema Vidovu i Prkutu (2019) ključni su. Potrebna je visoka razina transparentnosti i stručnosti kako bi se postigla energetska sigurnost i održivost. Strategije energetskog razvoja moraju biti temeljene na nacionalnim interesima, a ne na partikularnim ili koruptivnim utjecajima, no oni spominju da se nova strategija energetskog razvoja suočava s istim problemima kao i prethodne, uključujući netransparentnost i izloženost lobističkim utjecajima (Vidov i Prkut, 2019: 8, 22).

Nakon iscrpnog pregleda literature i teorijskih pristupa, sljedeći korak u analizi jest postavljanje konceptualno-teorijskog okvira koji će služiti kao temelj za empirijsko istraživanje i interpretaciju rezultata, a slijedi u nastavku.

5. Konceptualno-teorijski okvir

Cilj ovog diplomskog rada jest istražiti korupciju u javnoj nabavi u sektoru energetike u Hrvatskoj, s posebnim naglaskom na političke aspekte koji utječu na njezino pojavljivanje i širenje. U radu će fokus biti na analizi konkretne korupcijske afere, tzv. afere JANAF te će biti provedena studija slučaja, pri čemu će se razmotriti politički akteri, institucije i procesi uključeni u tu aferu, pa tako i njene posljedice. Analizom će se nastojati prepoznati ključni čimbenici i mehanizmi korupcije te će se ponuditi preporuke za unapređenje sustava javne nabave i smanjenje rizika od korupcije u energetske sektor. Provedenim istraživanjem pokušat će se odgovoriti na istraživačko pitanje: „Zašto je javna nabava u sektoru energetike posebno podložna koruptivnim praksama?“ Pitanje o podložnosti javne nabave koruptivnim rizicima postavlja se s ciljem identificiranja ključnih čimbenika koji doprinose korupciji u ovom sektoru.

Ključni čimbenici i mehanizmi koji su u literaturi prepoznati kao faktori koji čine javnu nabavu u energetske sektoru podložnom korupciji nalaze se u dvije tablice: Tablica 2 „Čimbenici

korupcije u javnoj nabavi energetskog sektora“ i Tablica 3 „Mehanizmi korupcije u javnoj nabavi energetskog sektora.“ Te će mi tablice nakon provedenog istraživanja poslužiti pri usporedbi čimbenika i mehanizama prepoznatih u korupcijskoj aferi JANAF.

Tablica 2: Čimbenici korupcije u javnoj nabavi energetskog sektora (prepoznati u pregledu literature)

Čimbenik korupcije	Opis
Diskrecijska moć	Sloboda odlučivanja u donošenju odluka omogućuje zloupotrebu (Budak, 2005: 69).
Kultura tolerancije	Toleriranje korupcije iz kulturnih razloga otežava njeno suzbijanje (Ruth, 2002: 10).
Nedostatak vladavine prava	Slaba vladavina prava i nedostatak odgovornosti stvaraju uvjete za korupciju (Ruth, 2002: 10).
Politički utjecaj	Političke veze i utjecaj na odluke (Ramišaitė, 2019: 264).
Povećana konkurencija za resurse	Visoka konkurencija za ograničene resurse stvara prilike za korupciju (Rimšaitė, 2019: 263, 264).

Nedostatak transparentnosti	Nedostatak javnog objavljivanja i kontrole nad procesima javne nabave (OECD, 2016).
Specifičnosti tržišta javne nabave	Veliki obujam transakcija, složenost uloga, rizik od formiranja cijena u uvjetima ograničene konkurencije olakšavaju korupciju (Budak, 2016: 309).
Nedostatak iskustva	Službenici suočeni s kompleksnim pravnim okvirom i nedostatkom iskustva u javnoj nabavi omogućuju korupciju (Grodland i Aasland, 2011: 18).
Nedostatak konkurencije	Ograničena konkurencija zbog monopolističkih tendencija i asimetričnih informacija omogućuje korupciju (Fazekas i dr., 2016: 380, 381).
Monopolističke strukture	Kombinacija javnih i privatnih aktera s monopolističkim strukturama povećava podložnost korupciji (Ruth, 2002: 7).
Nedostatak regulatornih tijela	Nedostatak jakih regulatornih tijela i pravnih sustava povećava rizik od korupcije (Ruth, 2002: 6).
Lokalni i nacionalni utjecaj	Energetski sektor ima značajan utjecaj na lokalnu i nacionalnu ekonomiju, što može povećati rizik od korupcije (Ruth, 2002: 6, 8).

Privatizacija	Privatizacija energetskog sektora stvara nove prilike za korupciju zbog nepravilnosti u dodjeli ugovora (Ruth, 2002: 2, 3).
Politička kultura	U zemljama gdje je korupcija dio političke kulture, korupcija je češća (Ruth, 2002: 9).
Koncentracija resursa	Centralizacija energetskih resursa pod kontrolom malog broja aktera povećava rizik od korupcije (Rimšaitė, 2019: 263, 264).
Loše upravljanje	Politički imenovani kadar često pokazuje nestručnost i nezainteresiranost, omogućujući korupciju (Vidov i Prkut, 2019: 21, 22).

Izvor: Autorica rada

Tablica 3: Mehanizmi korupcije u javnoj nabavi energetskog sektora (prepoznati u pregledu literature)

Mehanizam korupcije	Opis
Primanje i davanje mita	Aktivno i pasivno podmićivanje za povlastice (Mrčela, 2012: 68).
Pronevjera sredstava	Nezakonito korištenje ili krađa javnih sredstava u velikim projektima (Budak i Rajh, 2005: 14).
Trgovanje utjecajem	Iskorištavanje političkih ili administrativnih veza za privatne dobitke (Mrčela, 2012: 69).
Iskrivljavanje odlučivanja	Iskrivljavanje javnog odlučivanja za privatne koristi, uključujući favoriziranje određenih tvrtki (Low i Battaglia, 2018: 477, 478).
Netransparentni procesi	Nedostatak transparentnosti u javnim natječajima i nabavama (Ruth, 2002: 6).
Nepotizam i klijentelizam	Postavljanje članova obitelji ili prijatelja na ključne pozicije (Mrčela, 2012: 69).
Manipulacija zakonodavnim procesom	Manipulacija zakonodavnim i pravosudnim procesima radi zaštite koruptivnih djela (Budak, 2005).
Prilagođavanje natječaja	Prilagođavanje uvjeta natječaja kako bi se favorizirali određeni ponuditelji (Bratić i dr., 2022: 2).
Tajni dogovori	Tajno dogovorene ponude između naručitelja i ponuditelja (Pavlović, 2014: 576).
Ograničavanje ponuđača	Sužavanje skupa ponuđača postavljanjem prezahtjevnih kriterija za kvalifikaciju (Fazekas i dr., 2016: 373).
Nepravedno ocjenjivanje	Ocjenjivanje ponuđača na način koji favorizira preferiranog ponuđača (Fazekas i dr., 2016: 373).

Promjena uvjeta izvršenja	Eks-post mijenjanje uvjeta ugovora kako bi se pogodovalo preferiranoj tvrtki (Fazekas i dr., 2016: 373).
Sukob interesa	Manipulacija procesa javne nabave radi osobne koristi (Vidov i Prkut, 2019: 16).
Favoriziranje	Davanje povlaštenog tretmana određenim ponuđačima (Rose-Ackerman, 2016: 14).
Manipulacija natječajima	Eliminacija konkurencije kroz tajne dogovore (Pavlović, 2014: 576).
Zloupotreba položaja	Korištenje službeničkog položaja za osobnu ili povezanu korist (Mrčela, 2012: 69)
Nejasni kriteriji odabira	Korištenje nejasnih kriterija odabira za manipulaciju procesa (OECD, 2016: 9)
Manipulacija informacijama	Manipulacija informacijama kako bi se favorizirali određeni subjekti (Vidov i Prkut, 2019: 86).
Manipulacija javnim nabavama	Podmićivanje radi dobivanja ugovora, promjena specifikacija i netransparentni aranžmani (Ruth, 2002: 7).
Imenovanja politički povezanih osoba	Politička imenovanja službenika umjesto najkvalificiranijih osoba (Bratić i dr., 2022: 3-5).
Fiksiranje cijena	Kompanije dogovaraju cijene i namještaju ponude kako bi ograničile tržišno natjecanje (Rimšaite, 2019: 265, 266).
Manipulacija dozvolama i koncesijama	Davanje dozvola i koncesija za eksploataciju resursa u zamjenu za mito (Ruth, 2002: 5, 6).

Izvor: Autorica rada

5.1. Veza čimbenika i mehanizama korupcije

Čimbenici i mehanizmi korupcije u međusobnom su odnosu, pri čemu čimbenici stvaraju uvjete ili okruženje koje omogućava ili potiče korupcijske aktivnosti, dok mehanizmi predstavljaju

specifične načine ili metode kroz koje se korupcija provodi. Prema tome, diskrecijska je moć čimbenik koji omogućuje zlouporabu položaja i manipulaciju natječaja jer moćni akteri imaju slobodu odlučivanja kojom mogu namještati natječaje ili davati povlastice preferiranim ponuditeljima, najčešće u zamjenu za mito (Budak, 2005: 69). Isto tako, kultura tolerancije prema korupciji omogućuje nepotizam i klijentelizam (Ruth, 2002: 10). Zatim, nedostatna vladavina prava omogućava manipulaciju zakonodavnim procesom i sukob interesa izbjegavanjem sankcija za koruptivna djela (Ruth, 2002: 10; Vidov i Prkut, 2019: 16). Politički utjecaj ključan je čimbenik koji dovodi do trgovanja utjecajem i nepravednih imenovanja (Ramišaitė, 2019: 264). Povećana konkurencija za resurse često dovodi do pronevjere sredstava i manipulacije dozvolama, dok nedostatak konkurencije kao i monopolističke strukture dovode do fiksiranja cijena i favoriziranja (Fazekas i dr., 2016: 380, 381; Rimšaitė, 2019: 263, 264). Nedostatak transparentnosti omogućuje manipulaciju informacijama i skrivanja nepravilnosti (Ruth, 2002: 2). Specifičnost tržišta javne nabave također omogućuje korupciju jer veliki obujam transakcija te složenost samog procesa olakšavaju fiksiranje cijena, tajne dogovore, nejasne kriterije odabira te ograničavanje određenih ponuđača u korist favoriziranog (Budak, 2016: 309). Nedostatak iskustva službenika u procesima javne nabave može rezultirati nepravednim ocjenjivanjem pa čak i nesvjesnim omogućavanjem korupcije, a loše upravljanje najčešće rezultira manipulacijom javnih nabava i promjenom ugovora pogodovanjem favoriziranim ponuđačima (Grodeland i Aasland, 2011: 18; Vidov i Prkut, 2019: 21, 22). Takva uzročna – posljedična veza čimbenika i mehanizama pokazuje kompleksnost fenomena korupcije kao i njenu ukorijenjenost u politički i društveni sustav.

6. Metodologija

Nakon teorijsko-konceptualnog okvira valja detaljnije objasniti metodologiju istraživanja koje će biti provedeno. Istraživanje će biti provedeno na razini Hrvatske, a istraživačko pitanje na koje će se nastojati dati odgovor eksplanatorno je te glasi: Zašto je javna nabava u sektoru energetike posebno podložna koruptivnim praksama? Provedeni dizajn istraživanja jest studija slučaja korupcijske afere JANAF, čijom će se tematskom analizom pokušati identificirati ključni čimbenici koji doprinose neiskorjenjivoj korumpiranosti procesa energetske javne nabave. Korištena metoda istraživanja kvalitativna je analiza novinskih članaka te optužnica koji se odnose na korupcijsku aferu JANAF. Uz to su analizirani relevantni znanstveni članci.

Studija slučaja korisna je za ovo istraživanje jer omogućuje uopćavanje te spoznaju novih činjenica i zakonitosti na temelju pojedinačnog slučaja koje bi kasnije valjalo potvrditi provedbom nekoliko sličnih analiza (Čendo i dr. 2020: 12). Odabrana metoda analize korisna je jer omogućuje dubinsko razumijevanje kompleksnog fenomena te temeljito istraživanje nekog događaja ili fenomena, pružajući detaljno razumijevanje konteksta, dinamike i uzročno-posljedičnih veza. Također, omogućuje analizu fenomena unutar stvarnog konteksta, uzimajući u obzir sve relevantne faktore i okolnosti. Nalazi studija slučaja često daju praktične implikacije, odnosno često su izravno primjenjivi u praksi jer pružaju uvide u propuste i probleme te konkretne preporuke za rješavanje istih. Metoda je izrazito fleksibilna te ne mora nužno sadržavati primarne izvore informacija, a također se može prilagoditi različitim istraživačkim pitanjima. Odabrana je i zato što pruža uvid u dinamiku i procese unutar specifičnog slučaja, što je u ovom slučaju korupcija u javnoj nabavi sektora energetike. Ipak, svaki je slučaj jedinstven te ga je važno usporediti sa što više njih (Gerring, 2004: 341-347).

Korupcijska aferu JANAF izabrana je jer ona direktno pogađa hrvatski energetska sektor te jasno pokazuje jednostavnost manipulacije natječajima javne nabave. Također, ona ukazuje na lako manipuliranje iznosima projekata u sektoru energetike. Afera je izrazito složena pa je pogodna za analizu, na kojoj se vidi kako jedan korupcijski mehanizam vuče za sobom još nekolicinu njih, što nam, između ostaloga, pruža uvid u prirodu koruptivnih praksi. Analiza će uz to poslužiti za prikaz loših utjecaja korupcije na javni sektor, poput neefikasne upotrebe javnih sredstava koje idu na štetu poreznih obveznika i smanjenja kvalitete usluga za građane. Dublja analiza primjera i identificiranje ključnih čimbenika koji omogućuju korupciju na temelju povratnih informacija pokazat će kako bolje urediti antikorupcijske politike i mjere prevencije.

Proces prikupljanja podataka vođen je kriterijem dostupnosti, ali i teorijskim okvirom prethodnih empirijskih istraživanja na slične teme. Podaci koji su korišteni za analizu u najvećoj su mjeri preuzeti iz novinskih članaka na temu afere JANAF s internetskog portala Telegram te s mrežne stranice USKOK-a. Točnije, 73 članka preuzeta su s portala Telegram, dok je s mrežnih stranica USKOK-a iskorišteno desetak izvješća. Kao izvor informacija izabrala sam navedeni internetski portal zato što je primarno fokusiran na istraživačko novinarstvo te, po mome mišljenju, kvalitetno obrađuje društvene i političke teme. Poznat je po vrlo detaljnim istraživačkim pričama koje razotkrivaju korupciju i kriminal, a to potvrđuje i korištenih sedamdesetak članaka koji daju detaljan uvid u aferu od njenog samog početka. Također,

deklarira se kao portal temeljen na nezavisnoj uređivačkoj politici te se ističe profesionalnim pristupom i među najčitanijima je u Hrvatskoj (eurotopics.net).

Kako bi analiza studije slučaja bila što transparentnija i sistematičnija provedeno je kodiranje, točnije induktivno kodiranje, što znači da su kodovi kreirani prilikom provođenja analize slučaja. Provedeno kodiranje koristi kombinaciju deskriptivnog i procesnog pristupa, pri čemu kodovi sastavljeni od jedne do maksimalno četiri riječi jasno i sažeto opisuju podatke. Ovi kodovi pomažu u sistematizaciji velikog broja podataka u tematske cjeline, koji se zatim koriste za dublje razumijevanje međuodnosa i procesa. Odlučeno je da se, zajedno s istraživačkim pitanjem, istraživanje vodi na temelju još dvaju važnih pitanja, a to su: „Koje su strukture i obrasci prisutni u podacima?“ te „Kako različiti elementi podataka međusobno djeluju?“

Nakon kodiranja prikupljenih podataka provedena je tematska analiza. Kategorije, odnosno tematske cjeline u koje su organizirani kodovi nit su vodilja tematske analize podataka, što znači da su iz tih cjelina izvučena značenja podataka od kojih je formiran narativ o čimbenicima korupcije u javnoj nabavi energetskog sektora, koji je zatim uspoređen s nalazima iz pregleda postojeće literature. Analizom odnosa između određenih kodova, odnosno riječi i fraza, nastoji se otkriti međuodnos različitih čimbenika s ciljem identificiranja potencijalnih veza. Odabrane metode analize podataka omogućuju dubinsko razumijevanje konteksta, uzroka i varijacija.

Opisana metodologija predstavlja temelj analize podataka koja slijedi u nastavku, no prije same analize potrebno je upoznati se sa slučajem koji je odabran za analizu. Prema tome, sljedeća dva poglavlja sadrže najbitnije informacije vezane uz korupcijsku aferu JANAF.

7. Analiza slučaja – afera JANAF

7.1. JANAF d.d.

JADRANSKI NAFTOVOD (JANAF d.d.) sa sjedištem u Zagrebu, jedna je od ključnih tvrtki u hrvatskom energetskom sektoru. Upravlja sustavom za transport i skladištenje sirove nafte i naftnih derivata. Od 1979. godine ključan je za sigurnost opskrbe rafinerija u šest zemalja Europe te je priznat kao strateški naftovod Europske unije. Osim transporta, nudi i usluge skladištenja nafte i naftnih derivata. Uz tradicionalne aktivnosti, sve više ulazi u područje obnovljivih izvora energije zbog čega ima ključnu ulogu u energetskom sektoru Hrvatske (JANAF, 2024; Nacional, 2024)

U prvoj polovici 2024. g. tvrtka je ostvarila ukupne prihode u iznosu od oko 68 milijuna eura, od čega 68% dolazi iz inozemnih poslova, što naglašava njezinu značajnu ulogu na međunarodnom tržištu nafte. JANAF je dioničko društvo u mješovitom, ali većinski državnom vlasništvu koje u temeljnom kapitalu tvrtke ima udio od 78,5% te je na listi poduzeća „od posebnog interesa za Republiku Hrvatsku“ (JANAF, 2024; Nacional, 2024; Povjerenstvo za odlučivanje o sukobu interesa, 2016).

Prema tome, po veličini i važnosti, JANAF je jedna najvažnijih tvrtki hrvatskog energetskog sektora uz INU i HEP. HEP, odnosno Hrvatska elektroprivreda d.d., najveća je tvrtka u energetskom sektoru Hrvatske po veličini, prihodu i utjecaju. Dominira u proizvodnji i distribuciji te opskrbi električnom energijom, a prihodi mu prelaze milijardu eura godišnje. Slijedi ga INA, odnosno Industrija nafte d.d., koja se bavi istraživanjem, proizvodnjom te preradom i distribucijom nafte i plina, a po prihodima i broju zaposlenih nešto je veća od JANAF – a. JANAF, iako manji, vrlo je važan te mu uloga u povezivanju Jadrana s unutrašnjošću Europe daje stratešku važnost koja je važnija od same veličine tvrtke (JANAF, 2024; HEP, 2024; INA, 2024).

7.2. Najvažnije informacije o aferi

17. rujna 2020. g. u Velikoj Gorici USKOK je pokrenuo antikorupcijsku akciju koja je rezultirala uhićenjem D. K., predsjednik uprave JANAF-a, zbog sumnje na primanje mita i pogodovanje. Istragom su obuhvaćeni i HDZ-ov gradonačelnik Velike Gorice D. B. i SDP-ov gradonačelnik Nove Gradiške V. G. Ključan akter korupcije bio je poduzetnik K. P., optužen za davanje mita u iznosu od 1,96 milijuna kuna kako bi svojoj tvrtki osigurao poslove s JANAF-om vrijedne 40 milijuna kuna. U aferi je tada, uz glavne osumnjičene D. K. te K. P., osumnjičeno još desetak osoba koje se tereti za trgovanje utjecajem, davanje mita, nezakonito pogodovanje, zlouporabu položaja i ovlasti te pomaganje. Daljnje istrage otkrile su da je Kovačević sakrio oko 1,2 milijuna eura u gotovini i dokumentaciju u prijateljevu automobilu te je osumnjičen za pranje novca i poticanje na isto (Raić Knežević, 2020; 2022; Vrabec, 2020; Grund, 2020; HINA, 2022; USKOK, 2020; 2023).

Kasnije su otkriveni novi slučajevi sumnjivih kupovina, čija je cijena bila znatno pretjerana, a riječ je o suradnji s tvrtkom koja je često pobjeđivala na javnim natjecajima u JANAF (Raić Knežević, 2021). Zatim, primanja mita uključujući dodatnih 6, 2 milijuna kuna od K. P.,

sklapanja ugovora direktnim dogovorom određenih tvrtki s JANAF-om u zamjenu za mito u vidu dva stana i dva automobila vrijedna oko tri milijuna kuna, te plaćenih troškova života. Finalna optužnica D. K. i još šestoricu tereti za primanje i davanje mita, nezakonito pogodovanje i namještanje poslova s JANAF-om u vrijednosti od 64,4 milijuna kuna. Afera nije razriješena već 1755 dana, njezina vrijednost je 15 milijuna eura, a u proračun nije vraćen još ni jedan cent (Indeks, 2024; Raić Knežević, 2021; 2022; USKOK, 2021; 2022; Raić Knežević i Knežević Metelko, 2023; Škaro, 2023; Pavlica, 2024).

Nakon što su predstavljene najvažnije informacije o slučaju, fokus rada stavlja se na analizu prikupljenih podataka na temelju koje će se odgovoriti na istraživačko pitanje.

7.3. Analiza podataka

7.3.1. Kodiranje

Čimbenici i mehanizmi korupcije prepoznati u aferi identificirani su tako što su prikupljena 73 novinska članka na temu korupcijske afere JANAF s portala Telegram te desetak izvješća USKOK- a te su objedinjeni u jedan dokument. Isti je dokument kodiran te je nakon pregrupiranja i odbacivanja nepotrebnih kodova određeno njih 130 koji su prikazani u tablici 4.

Kodovi su podijeljeni u pet tematskih cjelina: mreža moći, vrijednosti poslova i natječaja, čimbenici korupcije, mehanizmi korupcije i posljedice afere. Prva tematska cjelina nazvana je mreža moći jer su u njoj sakupljeni svi kodovi koji se odnose na aktere koji se u analiziranim podacima spominju u okviru izvještavanja o aferi, od glavnih aktera Dragana Kovačevića i Kreše Peteka sve do javnih službenika i njihovih partnera. Tu su uključene i institucije, tvrtke i stranke povezane s aferom. Prema definiciji, mreža moći složen je sustav međusobno povezanih osoba, institucija i grupa koje zajedno utječu na donošenje odluka, raspodjelu resursa i provođenje politika unutar određenog društva ili organizacije (Vidov i Prkut, 2019:84). Prema tome, dionici mreže međusobno surađuju kako bi ostvarili zajedničke interese, određene dobiti, utjecaj i kontrolu u društvu. U kodovima su vidljivi akteri uključeni u aferu, ali kategorija nije dalje razrađivana s obzirom da je fokus istraživanja na korupcijskim čimbenicima i mehanizmima.

Druga tematska cjelina vrijednost je poslova i natječaja te se sastoji od kodova koji predstavljaju iznose poslova i natječaja obuhvaćenih u aferi. Navedena je kategorija važna za prikaz razmjera

analizirane afere, ali prvenstveno za prikaz veličine iznosa o kojima se radi u javnoj nabavi energetskog sektora. Navedeni iznosi ukazuju na važnost energetskog sektora za Republiku Hrvatsku i stabilnost njezine ekonomije, gospodarstva i sigurnosti te kako bi se osvijestio opseg i ozbiljnost korupcijskih afera koje nas svakodnevno pogađaju.

Treća tematska cjelina odnosi se na korupcijske mehanizme, odnosno identificirane metode i postupke kojima se pojedinci ili skupine koriste za zlouporabu položaja moći ili stjecanje osobne ili tuđe koristi na štetu javnog interesa. Kodovi prikazuju koji su to mehanizmi, a detaljnije su razrađeni u zasebnom odlomku koji slijedi u nastavku rada. Četvrta tematska cjelina odnosi se na čimbenike koji su omogućili razvoj i duboke razmjere korupcijske afere. Prikazani su kodovima u tablici 5., a detaljnije će biti objašnjeni u zasebnom odlomku koji slijedi.

Peta tematska cjelina, tj. cjelina „Posljedice afere“, prikazana je u tablici kako bi ukazala na posljedice koje korupcija vrši na ekonomiju, društvo i institucije. Analizom su utvrđene brojne loše posljedice, kako na državu, tako i na svakog pojedinca koji u njoj živi. Svaka, pa tako i ova korupcijska afera, rezultira oštećenjem državnog proračuna na račun poreznih obveznika, ugrožavanjem demokracije, smanjenjem povjerenja u institucije, nedostatkom transparentnosti, potpunom slobodom društvene elite bez moralne odgovornosti, slabim regulatornim okvirom i tome slično. Ne samo da šteti gospodarskom rastu, već smanjuje i javne financije te stvara povoljne uvjete za pranje novca i nezakonito stjecanje kapitala. SOA upozorava da korupcija može povećati troškove infrastrukturnih projekata, uključujući one financirane iz EU fondova, te da narušava povjerenje u institucije i pravni sustav (Raić-Knežević, 2022). Takvo grupiranje posljedica pomaže u razumijevanju razmjera štete i daje uvid u propuste na kojima treba raditi stalnim revidiranjem mjera prevencije i antikorupcijskih politika, no one nisu dublje razrađene s obzirom da je fokus rada na čimbenicima i mehanizmima korupcije.

Tablica 4: Svi kodovi svrstani u tematske cjeline

Tematska cjelina	Opis	Kodovi
Mreža moći ¹	Složeni sustav međusobno povezanih osoba, institucija, i grupa koje zajedno utječu na donošenje odluka, raspodjelu resursa, i provođenje politika unutar određenog društva ili organizacije (Vidov; Prkut, 2019: 84).	1. Ale 2. Ala 3. Bož 4. But 5. Brk 6. Ćor 7. GraK 8. Grk 9. grado 10. Gaš 11. Grg 12. Hra 13. Jel 14. Jur 15. Kit 16. Kov 17. Mar 18. Mes 19. Mih 20. Mil 21. Pet 22. Per 23. Pro 24. Puk 25. Pukl 26. Sab 27. Sei 28. Sub 29. Svks 30. Šir

¹ Navedeni kodovi anonimizirani su radi zaštite privatnosti osoba spomenutih u analiziranim podacima

		<p>31. Špa</p> <p>32. Šul</p> <p>33. Vrb</p> <p>34. Vol</p> <p>35. Zor</p> <p>36. Cef</p> <p>37. ElektorcentarPetek</p> <p>38. HDZ</p> <p>39. HNS</p> <p>40. JANAF</p> <p>41. SDP</p>
Vrijednost poslova i natječaja	Novčani iznosi navedeni u aferi služe kao pokazatelj razmjera same afere, ali i ilustriraju koliki se iznosi novca vrte u javnoj nabavi energetskog sektora.	<p>42. 220 mkn</p> <p>43. 97 mkn</p> <p>44. 64, 4 mkn</p> <p>45. 37 mkn</p> <p>46. 20 mkn</p> <p>47. 1, 96 mkn</p> <p>48. 1, 4 mkn</p> <p>49. 1, 2 mkn</p> <p>50. 3 mkn</p> <p>51. 2, 8 mkn</p> <p>52. 15, 5 mkn</p> <p>53. 6,2 mkn</p> <p>54. 12 mkn</p> <p>55. 1, 9 mkn</p> <p>56. 18 229 905, 50 kn</p> <p>57. 7 350 000 kn</p> <p>58. 2 593 800 kn</p> <p>59. 826 tisuća kn</p> <p>60. 100 tisuća kn</p> <p>61. 18 289 20 eur</p> <p>62. 1, 2 milijuna eur</p> <p>63. 1, 6 milijuna eur</p>

		<p>64. 826 000 eur</p> <p>65. 247 200 eur</p> <p>66. 13, 3 tisuće eur</p> <p>67. 20 000 švf</p>
Korupcijski mehanizmi	Različite metode i postupci nezakonitog i nemoralnog ponašanja, zloupotrebe moći i utjecaja koji dovode do korupcije.	<p>68. Curenje informacija</p> <p>69. Dodijeljeni poslovi</p> <p>70. Dogovoreni poslovi</p> <p>71. Kršenje poslovnika</p> <p>72. Ilegalni novac</p> <p>73. Klijentelizam</p> <p>74. Kršenje nabavnih pravila</p> <p>75. Manipulacija javne nabave</p> <p>76. Manipulacija natječajem</p> <p>77. Manipulacija procedurama upravljanja</p> <p>78. Mito</p> <p>79. Nagrada</p> <p>80. Namješteni natječaj</p> <p>81. Namješteni posao</p> <p>82. Namještanje projekata</p> <p>83. Nepravilnosti u ugovaranju</p> <p>84. Neprijavljena imovina</p> <p>85. Nezakonito utjecanje</p> <p>86. Omogućeni poslovi</p> <p>87. Osigurani poslovi</p> <p>88. Osiguranje pobjede na natječaju</p> <p>89. Pogodovanje</p> <p>90. Pomaganje</p> <p>91. Poništeni natječaj</p> <p>92. Poticanje</p>

		<p>93. Pranje novca</p> <p>94. Preplaćena cijena</p> <p>95. Prilagođavanje natječajne dokumentacije</p> <p>96. Prikrivanje imovine</p> <p>97. Skriveni novac</p> <p>98. Sukob interesa</p> <p>99. Tajno skrovište</p> <p>100. Trgovanje utjecajem</p> <p>101. Uvjetovano obećani poslovi</p> <p>102. Upis nekretnina na trg. dr.</p> <p>103. Zataškavanje kaznenih djela</p> <p>104. Zlouporaba položaja i ovlasti</p>
Čimbenici korupcije	Uvjeti i okolnosti koji omogućuju, olakšavaju i održavaju koruptivne aktivnosti.	<p>105. Diskreditacija pravosudnih institucija</p> <p>106. Dugotrajnost istrage</p> <p>107. Društvena i politička elita</p> <p>108. Slobodna društvena elita</p> <p>109. Neinformiranost članova uprave</p> <p>110. Nedovoljna kontrola</p> <p>111. Nekompetentna porezna uprava</p> <p>112. Nekoordiniranost institucija</p> <p>113. Nepopunjeni registar ugovora</p>

		<p>114. Ne obveznik javne nabave</p> <p>115. Niska razina transparentnosti</p> <p>116. Propust DORH-a</p> <p>117. Propust USKOK-a</p> <p>118. Rupe u zakonu</p> <p>119. Slab regulatorni okvir</p> <p>120. Smanjena institucionalna kontrola</p> <p>121. Smanjena razina transparentnosti</p>
Posljedice afere	Pokazatelj dubine utjecaja korupcije na društvo, ekonomiju i institucije.	<p>122. Društvena i politička elita</p> <p>123. Nepovjerenje u institucije</p> <p>124. Nepovjerenje u pravni sustav</p> <p>125. Oštećeni proračun</p> <p>126. Povećani troškovi projekata</p> <p>127. Prijetnja gospodarstvu</p> <p>128. Prijetnja tržištu</p> <p>129. Smanjene javne financije</p> <p>130. Ugrožena demokracija</p>

Izvor: Autorica rada

7.3.2. Čimbenici korupcije prepoznati u aferi

Istraživačko pitanje ovoga rada glasi: „Zašto je javna nabava u sektoru energetike posebno podložna koruptivnim praksama?“. Na temelju provedene analize slučaja jedne od najznačajnijih korupcijskih afera u Hrvatskoj identificirano je nekoliko čimbenika koji su omogućili aferu ovolikih razmjera. U tablici 5 sistematizirani su svi čimbenici korupcije identificirani u korupcijskoj aferi JANAF. Prikazani su u obliku kodova te su raspoređeni u tri

kategorije kako bi se lakše uvidjele povezane teme (u ovom slučaju čimbenici). Osim toga, takva sistematizacija omogućava dublje razumijevanje složenih podataka te olakšava prezentaciju i diskusiju istraživačkih nalaza. Kategorije čimbenika prema tome su: propusti i kontrola, regulatorni i zakonski okvir te društveni i politički utjecaj. Svaki je kod opisan te mu je pridružen po jedan primjer iz analiziranih podataka.

Tablica 5: Čimbenici korupcije prepoznati u aferi

Kategorija	Kod	Opis	Primjer iz podataka
Propusti i kontrola	Propust USKOK-a	Ne postupanje ili neadekvatno postupanje od strane USKOK-a u vezi s istragama ili kaznenim prijavama, može omogućiti da koruptivne aktivnosti ostanu nekažnjene.	Uskok nije ozvučio niti postavio kamere u prostorije Kluba u Slovenskoj 9, već ga je samo fizički nadgledao. To se pokazalo kao veliki problem u daljnjoj istrazi zbog nedostatka dokaza za suđenje (Vrabec, 2020).
	Propust DORH-a	Nedostatak učinkovitosti u radu DORH-a i drugih nadležnih tijela može rezultirati neadekvatnim procesuiranjem koruptivnih radnji.	Na početku procesa protiv Peteka, Županijski sud u Zagrebu ozbiljno je pogriješio jer mu nije omogućio da se izjasni o žalbi USKOK-a na odluku o njegovom istražnom zatvoru, niti ga je pozvao na sjednicu vijeća koje je o toj žalbi odlučivalo. Petek navedeno može iskoristiti za poništenje procesa (Raić Knežević, 2020).

	Nedovoljna kontrola	Neadekvatna kontrola unutar institucija ili nadležnih tijela omogućuje korupciju i zloupotrebu (OECD, 2016:11-14).	Dvije službenice iz JANAF-a izjavile su kako sjednice Uprave u Kovačevićevim mandatima, nikada nisu održavane prema Poslovniku o radu uprave JANAF-a (Raić Knežević, 2022).
	Smanjena institucionalna kontrola	Smanjena sposobnost institucija za provođenje učinkovitih nadzornih i kontrolnih mjera stvara prostor za koruptivne aktivnosti (OECD, 2016: 11-14).	U poslovanju JANAF-a članovi uprave i nadzornog odbora imali su samo formalnu ulogu dok je Kovačević sve konce vukao sam (Raić Knežević, 2022).
	Dugotrajnost istrage	Dugotrajne istrage usporavaju pravdu i omogućavaju koruptivnim radnjama da se nastave ili prikriju.	Oštro je osudio i USKOK jer nisu prekinuli primopredaju mita ako su joj svjedočili, nego su istragu prekinuli na deset mjeseci (Vrabec, 2020).
	Nekoordinirane institucije	Nedostatak koordinacije i suradnje među	Nejasna podjela nadležnosti i komunikacije među hrvatskim institucijama poput DORH-a, USKOK-

		institucijama otežava efikasno rješavanje korupcije.	a, policije i izvršne vlasti otvaraju put korupciji (Raić Knežević, 2021; Vrabc, 2020).
	Diskreditacija institucija	Smanjeno povjerenje i ugled institucija uslijed njihovih neuspjeha, može utjecati na njihovu učinkovitost.	Političari često koriste korupcijske afere za međusobno optuživanje i političke obračune, što dodatno kompromitira pravosudne postupke (Modrić, 2020; Vrabc, 2020).
Regulatorni i zakonski okvir	Slab regulatorni okvir	Nedostaci u zakonskim i regulatornim okvirima omogućuju korupciju (Ruth, 2002: 10).	Čak devet poslova u dvije godine pripalo je Peteku, dok su tvrtke koje su osvojile druge natječaje bile njegovi posrednici (Raić Knežević, 2020).
	Rupe u zakonu	Postojanje pravnih praznina ili nejasnih zakonskih propisa mogu biti korištene za izbjegavanje odgovornosti za koruptivna djela (Ruth, 2002:10).	Ima prijavljena tri stana, no novinari <i>24sata</i> otkrili su još četiri stana u vlasništvu njegovih firmi ili supruge, ukupne vrijednosti devet milijuna kuna (Raić Knežević, 2020).
	Neispunjen registar ugovora	Nedostatak evidencije o financijskim	Svi su ti sklopljeni poslovi bili preplaćeni, no točan iznos ne može se točno utvrditi jer JANAF u registru

		iznosima u registru ugovora otežava praćenje i kontrolu koruptivnih transakcija.	ugovora ne navodi iznose (Telegram, 2020).
	Nije obveznik javne nabave	Subjekti koji nisu obveznici zakona o javnoj nabavi imaju veće mogućnosti netransparentno dodjeljivati ugovore.	JANAF nije bio obveznik javne nabave od 2008. godine te nije bio reguliran zakonom o javnoj nabavi (Raić Knežević, 2021).
	Niska razina transparentnosti	Loša ili nedovoljna transparentnost u postupcima donošenja odluka može omogućiti korupciju i zloupotrebu (Budak 2005: 314 - 316).	Važan uzrok je i nedostatak transparentnosti javnih institucija poput DORH-a i USKOK-a te izvršne i zakonodavne vlasti (Raić Knežević, 2020; 2021; Ivković Novokmet i dr., 2022: 45; Telegram, 2020; Modrić, 2020).
	Nekompetentna porezna uprava	Nedovoljnom kontrolom može omogućiti razne porezne prevare.	Blokirana imovina procjenjuje se na 25 milijuna kuna, dok su primanja bračnog para Kovačević procijenjena na sedam milijuna kuna (Repecki, 2020).
Elitna mreža moći	Društvena i politička elita	Grupa utjecajnih osoba i organizacija	Petek je uspostavio mrežu korupcije koja je uključivala i druge visoke dužnosnike, poput gradonačelnika i

	koja koristi svoj položaj za postizanje koruptivnih ciljeva ili pogodnosti (Vidov i Prkut, 2019: 86).	direktora drugih tvrtki (Raić Knežević, 2023).
--	---	--

Izvor: Autorica rada

7.3.3. Mehanizmi korupcije prepoznati u aferi

Analizirana korupcijska afera obuhvaća niz složenih mehanizama korupcije koje su omogućili prethodno identificirani čimbenici. Istraga je otkrila da su ključni akteri ove afere sustavno iskorištavali svoje položaje za osobnu korist, i to putem manipulacije brojnih natječaja te javnih nabava. Glavne optužbe uključuju trgovanje utjecajem, primanje i davanje mita, nezakonito pogodovanje, zlouporabu položaja i ovlasti te poticanje na ove nezakonite radnje (Raić Knežević, 2021; USKOK, 2020). Svi identificirani mehanizmi predstavljeni su u tablici 6., u obliku kodova koji su sistematizirani u sedam kategorija uz koje stoji njihova definicija. Ispod tablice kodovi su, odnosno mehanizmi, potkrepljeni primjerima iz analiziranih podataka.

Tablica 6. Korupcijski mehanizmi prepoznati u aferi

Kategorija	Definicija	Kodovi
Mito	Novac ili druga vrsta nagrade koja se tajno daje osobi koja je u mogućnosti iskoristiti svoj položaj i nešto odlučiti ili učiniti u korist davaoca, često mimo zakona i etike (hjp, n.d.).	Mito Nagrada
Pogodovanje i nepotizam	Oblik političke korupcije u kojem se nekome pružaju povlastice, uključujući političke ili druge privilegije bez obzira na njihove	Pogodovanje Sukob interesa Osigurani poslovi Dogovoreni poslovi Dodijeljeni poslovi

	kvalifikacije i zasluge (Mrčela, 2012: 69).	Omogućeni poslovi Uvjetovano obećani poslovi Klijentelizam
Namještanje poslova i natječaja	Manipulacija uvjetima ili procedurama natječaja i dodjeljivanja poslova kako bi se pogodovalo određenim kandidatima ili organizacijama (Bratić i dr., 2002:2).	Namješteni natječaji Namješteni poslovi Manipulacija natječajem Manipulacija javne nabave Nepravilnosti u ugovaranju Namještanje projekta Prilagodba natječajne dokumentacije Poništeni natječaj Osiguranje pobjede na natječaju
Zloupotreba položaja i ovlasti	Korištenje službenog položaja ili ovlasti za osobnu korist ili korist drugih (Mrčela, 2012: 69).	Zloupotreba položaja i ovlasti Trgovanje utjecajem Nezakonito utjecanje Kršenje nabavnih pravila Manipulacija procedurama upravljanja Kršenje poslovnika
Pranje novaca	Postupci skrivanja izvora nezakonito stečenog novca i imovine, korištenje javnih sredstava za osobne troškove, manipulacija s cijenama te isplata mita u negotovinskom obliku (Budak i Rajh, 2005: 14).	Pranje novca Prikriivanje imovine Skriveni novac Preplaćena cijena Upis nekretnina na trgovačko dr. Neprijavljena imovina
Utjecaj na postupke i transparentnost	Situacije i postupci koji uključuju nejasne ili sumnjive aktivnosti s	Curenje informacija Zataškavanje kaznenih djela

	nedostatkom transparentnosti i kontrole (Ruth, 2002: 6).	
--	--	--

Izvor: Autorica rada

Prvi i glavni uočeni mehanizam korupcije jest primanje i davanje mita u zamjenu za pogodovanje u dodjeli poslova JANAF-a njima ili njihovim poslovnim partnerima (Knežević, 2020) uz što se javila i zlouporaba položaja i ovlasti. Okrivljenici su koristili svoje položaje kako bi pogodovali određenim trgovačkim društvima u javnim nabavama. Slijedi nezakonito pogodovanje kojim su akteri osigurali da se određeni poslovi dodijele određenim trgovačkim društvima, bez da su poštivali zakonske procedure. Tako je u jednom spomenutom događaju pogodovanja, zaposlenik JANAF-a, protivno Pravilniku inicirao uvrštavanje tehničke dokumentacije i uvjeta tehničke i stručne sposobnosti koje je kreirao vlasnik spomenute tvrtke u dokumentaciju vezanu za nabavu (USKOK, 2021; Raić Knežević, 2021).

Kazneno djelo manipulacije javnih natječaja počinili su niže rangirani službenici u sektoru javne nabave koji su u nekoliko navrata, po nalogu s vrha, mijenjali uvjete natječaja i prilagođavali ih tvrtkama za koje je natječaj bio namješten. Osim toga, bilo je i slučajeva namještanja natječaja na način da su se pozivale tvrtke za koje se znalo da će ponuditi slabije ponude, zatim namjernog poništavanja natječaja te namještanja natječaja tako da je određena ponuda jedina tehnički ispravna, a namještali su se čak i poslovi provedbe natječaja. Uza sve to, okrivljenici su prikrivali svoje vlasništvo kako bi izbjegli blokadu imovine zbog prevelikog nerazmjera, najvjerojatnije ilegalno stečene imovine i prihoda. Slična situacija vidljiva je i u slučajevima s upisivanjem nekretnina na trgovačko društvo, a ne na sebe te s neispunjavanjem imovinskih kartica. Još jedan korupcijski mehanizam vezan uz ovu aferu jest i pranje novca te poticanje na isto (USKOK, 2021; Raić Knežević, 2020, 2021, 2023; Vrabc, 2020; Devčić, 2023; HINA, 2020).

U sljedećem odlomku raspravljena je uzročno-posljedična veza čimbenika korupcije i korupcijskih mehanizama prepoznatih u aferi, a potom su raspravljeni rezultati analize podataka u odnosu na literaturu.

8. Rasprava

Nakon detaljne analize slučaja i pregleda relevantne literature, odgovor na istraživačko pitanje „Zašto je javna nabava u sektoru energetike posebno podložna koruptivnim praksama?“ vidljiv

je iz tablica 2 i 5 koje opisuju čimbenike korupcije, dok tablice 3 i 6 prikazuju mehanizme kroz koje se korupcija manifestira u javnoj nabavi unutar energetskog sektora. Prije detaljnije rasprave o tim čimbenicima, potrebno je objasniti povezanost čimbenika i mehanizama korupcije u analiziranom slučaju kako bismo ih lakše mogli usporediti s povezanosti čimbenika i mehanizama prema znanstvenoj literaturi koja je prethodno objašnjena u konceptualno-teorijskom okviru. To će olakšati razumijevanje dinamike korupcijskih pojava i identifikaciju mehanizama kroz koje korupcija nastaje i opstaje u ovom specifičnom sektoru.

Prema tome, razgranata politička mreža moći omogućuje mehanizme poput dodjeljivanja političkih pozicija podobnima, što dovodi do sukoba interesa i zloupotrebe položaja (Vidov i Prkut, 2019: 86). Ovaj je mehanizam vidljiv u slučaju predsjednika uprave JANAF-a, koji je zadržao svoju poziciju zahvaljujući političkim vezama, unatoč sumnjama o njegovoj upletenosti u koruptivne radnje (Ivković Novokmet i dr., 2022: 45).

Drugi je važan čimbenik nedostatak kontrole, koji omogućuje moćnim pojedincima da zloupotrijebe svoje ovlasti za osobnu korist. Na primjer, Kovačevićev Klub bio je mjesto za primopredaju mita i pranje novca, u kojem je navodno sakrio najmanje 12 milijuna kuna mita. Unatoč prisutnosti USKOK-a tijekom primopredaje, istraga je produžena na sljedećih 10 mjeseci, što je omogućilo prikrivanje kaznenih djela i skrivanje ilegalno stečenog novca. Ovaj propust nadležnih tijela doveo je do diskreditacije institucija u očima javnosti. Osim toga, jedna pogreška DORH-a, u vidu povrede prava osumnjičenika, ugrozila je cijeli proces suđenja (Raić Knežević, 2021; Vrabec, 2020).

Nadalje, nedostatna vladavina prava čimbenik je korupcije koji omogućuje manipulaciju zakonodavnog procesa te sukob interesa praćen izbjegavanjem sankcija i prikrivanjem koruptivnih djela (Ruth, 2002: 10). Nedostatak institucionalne kontrole omogućio je Kovačeviću preuzimanje potpune kontrole nad svim operativnim procesima JANAF-a, što je rezultiralo sukobom interesa, zluporabom položaja, trgovinom utjecaja te kršenjem poslovnika (HINA, 2020; Fižulić, 2020).

Javni natječaji u analiziranom slučaju predstavljaju značajan problem zbog nedostatnog regulatornog okvira. Krešo Petek podmićivao je Kovačevića kako bi osigurao unosne ugovore s JANAF-om, pri čemu su poslove formalno dobivale druge tvrtke koje su djelovale kao njegovi posrednici. Ugovori sklopljeni u tom periodu temeljili su se na namještanjima natječaja, pri čemu su kriteriji odabira bili nejasni, a projekti preplaćeni. Precizan iznos nije poznat zbog nedostatka informacija u registru ugovora JANAF-a a te činjenice da JANAF nije bio obveznik

Zakona o javnoj nabavi što je omogućilo netransparentno sklapanje ugovora, namještanje projekata, poništavanje natječaja i slično (Raić Knežević, 2020; 2022; Fižulić, 2020).

Analizom svih prepoznatih čimbenika i mehanizama korupcije iz literature i analiziranog slučaja dobiven je sveobuhvatan uvid u dinamiku korupcije kroz kombinaciju teoretskih okvira i konkretnih primjera. Navedeno je objašnjeno u tekstu koji slijedi dok Slika 1 isto prikazuje na način da su plavom bojom obojeni čimbenici korupcije, a s njima povezani narančasti krugovi prikazuju mehanizme korupcije koje pojedini čimbenik omogućava.

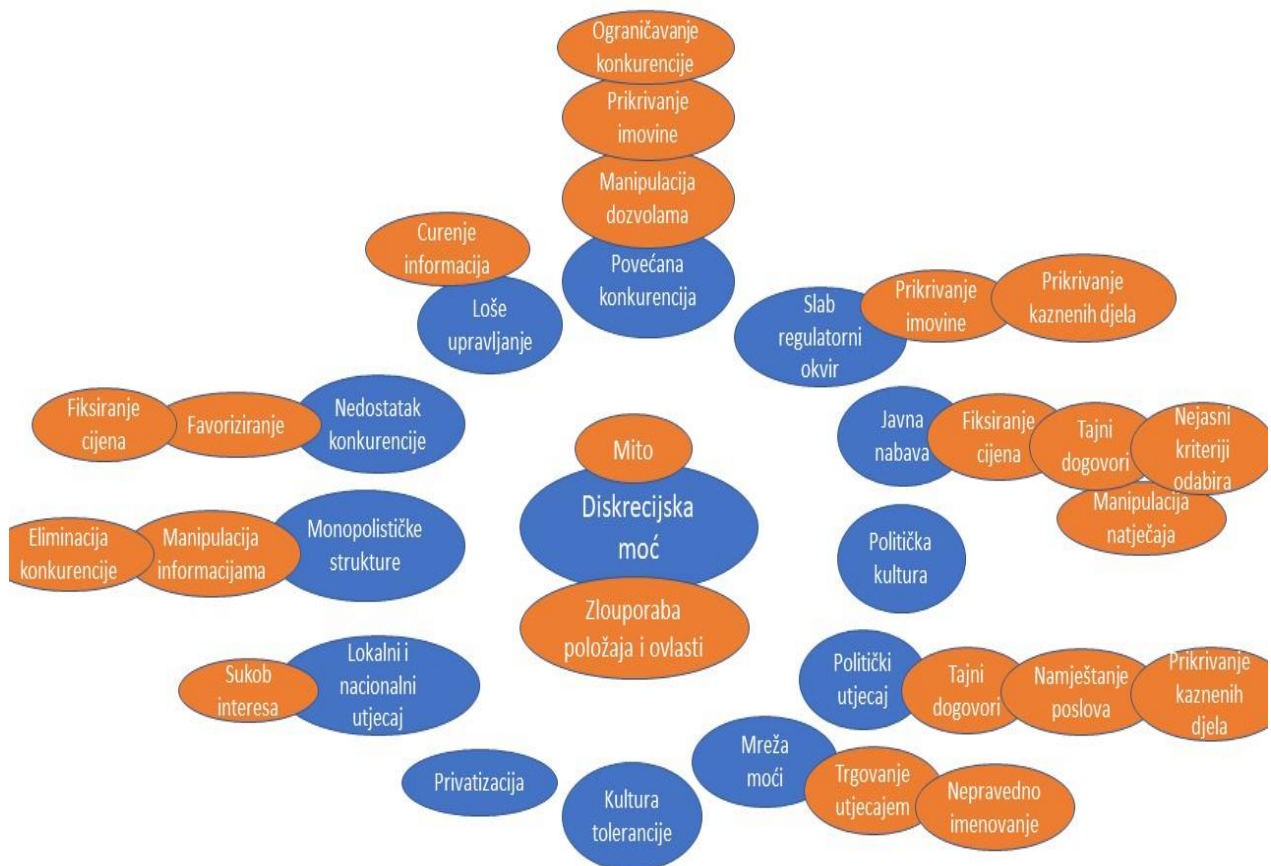
Diskrecijska moć u teoriji se prepoznaje kao ključni čimbenik korupcije jer omogućuje pojedincima da u zamjenu za mito trguju utjecajem i zlouporabe svoje položaje (Budak, 2005: 69). Primjer toga slučaj je u kojem je direktor JANAF-a imao potpunu kontrolu nad poslovanjem cijelog poduzeća. U zamjenu za mito on je zloupotrebljavao svoj položaj manipulirajući natječajima, prilagođavajući ih favoriziranom ponuđaču, ograničavajući konkurenciju te otkrivajući informacije o njihovim ponudama, čime je kršio nabavna pravila. Na ovaj se čimbenik nadovezuju politički utjecaj i mreža moći, koji često rezultiraju trgovanjem utjecajem i nepravедnim imenovanjima. U aferi JANAF politički utjecaj bio je izražen kroz elitnu mrežu moći u kojoj su sudjelovali brojni političari i poduzetnici. Ta je mreža omogućila tajne dogovore, namještanje poslova u zamjenu za mito i prikrivanje istog. Nepotizam i pogodovanje dodatno se manifestiraju kroz osiguravanje poslova za odabrane pojedince ili tvrtke putem direktnih dogovora ili kroz manipulaciju natječajnim procesom, često nagrađujući političku podršku ili druge usluge unutar mreže moći takozvanim omogućenim poslovima (Mrčela, 2012: 69).

Prema literaturi, dodatni čimbenici korupcije u javnoj nabavi energetskog sektora uključuju povećanu konkurenciju za resurse i nedostatak konkurencije. Povećana konkurencija često dovodi do pronevjere sredstava i manipulacije dozvolama, dok nedostatak konkurencije i monopolističke strukture omogućuju favoriziranje i fiksiranje cijena (Fazekas i dr., 2016: 380, 381; Rimšaite, 2019: 263, 264). U analiziranom slučaju monopolističke strukture rješavale su se konkurencije manipulacijom informacija, dajući favoriziranom ponuđaču uvid u kriterije ocjenjivanja i ponude ostalih ponuđača, čime su konkurenti bili eliminirani.

Javna nabava posebno je podložna korupciji zbog složenosti procesa i visokih iznosa transakcija, što omogućuje fiksiranje cijena, tajne dogovore i nejasne kriterije odabira (Budak, 2016: 309). To je još izraženije u energetskom sektoru, gdje su vrijednosti projekata još veće, a projekti još složeniji, što dodatno povećava rizik od korupcije, posebno ako službenici nisu

dovoljno kompetentni. Prepoznata su još dva važna čimbenika korupcije specifična za energetski sektor: privatizacija te lokalni i nacionalni utjecaj. Privatizacija energetskog sektora stvara nove prilike za korupciju zbog nedostatka nadzora i nepravilnosti u dodjeli ugovora, dok utjecaj energetskog sektora na lokalnu i nacionalnu ekonomiju može povećati rizik od korupcije zbog velikih količina novca koje često rezultiraju sukobom interesa (Ruth, 2002: 3, 6). Zakonske praznine te porezna uprava koje ne provjerava prijavljenu imovinu, omogućile su prikrivanje imovine što je otežalo istragu i održalo korupciju. Na primjer, upis nekretnina na trgovačko društvo konkretan je mehanizam kojim se pere ilegalno stečen novac, prikrivajući stvarne vlasnike i izvor sredstava (Ivković Novokmet, 2022: 45). Kultura tolerancije prema korupciji i loše upravljanje dodatni su čimbenici koji omogućuju korupciju i otežavaju njeno otkrivanje i suzbijanje, a politička kultura u kojoj je korupcija dio svakodnevice dodatno pogoršava situaciju (Ruth, 2002: 10).

Slika 1: Model uzročno – posljedičnih veza čimbenika i mehanizama korupcije

Izvor: Autorica rada

9. Zaključak

Korupcija u javnoj nabavi energetskog sektora predstavlja ozbiljan izazov za ekonomski i društveni razvoj, posebno u kontekstu Hrvatske. Energetski sektor, ključan za gospodarski rast, zahtijeva visoku razinu transparentnosti i odgovornosti. Međutim, složeni odnosi između javnih i privatnih aktera, politički utjecaji, te nedostatak učinkovite regulacije često stvaraju povoljno okruženje za korupciju. Korupcijske afere rezultiraju neefikasnim korištenjem sredstava, smanjenom kvalitetom usluga i infrastrukturom te gubitkom povjerenja građana. Korupcija u energetskom sektoru Hrvatske dodatno je zamršena političkim utjecajima i netransparentnim procedurama. Politička imenovanja, nedostatak učinkovite regulacije i transparentnosti pogoduju korupciji, što zahtijeva dublje razumijevanje dinamike korupcije i formuliranje učinkovitih politika za njeno suzbijanje. Korupcija negativno utječe na građane lošijim javnim uslugama, višim cijenama energije, zagađenjem okoliša te usporavanjem ekonomskog rasta. Ovisnost Hrvatske o uvozu energije čini zemlju ranjivom, dok funkcionalan energetski sektor omogućava gospodarski rast i tehnološki napredak. Stoga je istraživanje specifičnosti koje energetiku čine podložnom korupciji i razvijanje učinkovitih antikorupcijskih strategija od ključne važnosti.

Fokus ovog istraživanja bio je na korupciji u javnoj nabavi energetskog sektora Hrvatske, s posebnim naglaskom na političke aspekte, a kroz analizu korupcijske afere JANAF, istraženi su politički akteri, institucije i procesi uključeni u aferu te njene posljedice. Identificirani ključni čimbenici korupcije omogućuju preporuke za unapređenje sustava javne nabave i smanjenje rizika od korupcije.

U Hrvatskoj je korupcija raširena u svim strukturama društva, uključujući politički i javni sektor. Iako postoji opsežan zakonodavni okvir za borbu protiv korupcije, nedostaje učinkovita implementacija mjera i politička volja. Borba protiv korupcije zahtijeva holistički pristup, jačanje institucija, transparentnost, promicanje vladavine prava, dugoročne strateške ciljeve, jačanje pravne regulative i odgovornost političke elite. Osiguravanje poštenih i transparentnih postupaka javne nabave može dovesti do bolje ekonomske efikasnosti, smanjenja troškova javnih projekata, bolje raspodjele resursa i poticanja konkurencije, što ima pozitivne učinke na cjelokupno društvo. Unatoč zakonskim okvirima, sektori poput energetike ostaju nedovoljno pokriveni. Energetski sektor je zbog svoje strateške važnosti često središte koruptivnih radnji. Kombinacija javnih i privatnih aktera, monopolističke strukture, velike investicije i visoke

ekonomske rente čine ovaj sektor izrazito podložnim korupciji što negativno utječe na ekonomsku i financijsku učinkovitost te smanjuje kvalitetu usluga za korisnike.

Afera JANAF otkrila je ključne čimbenike i mehanizme korupcije, uključujući diskrecijsku moć, kulturu tolerancije prema korupciji, nedostatak vladavine prava i politički utjecaj. Identificirani mehanizmi korupcije uključuju primanje i davanje mita, zloupotrebu položaja i ovlasti, nezakonito pogodovanje, manipulaciju javnim natjecajima, prikrivanje imovine te pranje novca. Ovi mehanizmi ukazuju na potrebu za jačanjem institucionalnih kontrola, unapređenjem zakonskog okvira i povećanjem transparentnosti. Preporuke za unapređenje sustava javne nabave i smanjenje korupcije uključuju reforme u zakonodavstvu, bolju edukaciju službenika i strože sankcije za prekršaje. Slučaj JANAF također pokazuje potrebu za transparentnošću, sudjelovanjem dionika, e-nabavom, te nadzorom i kontrolom kao ključnim elementima u sprječavanju korupcije.

Analizirana afera otkriva duboko ukorijenjenu korupciju u javnim nabavama i trgovanju utjecajem u Hrvatskoj. Istraga je rezultirala optužnicama protiv nekoliko visokih dužnosnika, potičući raspravu o potrebi za jačim mjerama protiv korupcije i transparentnijim sustavom javnih nabava u zemlji. Isto tako, ukazala je na ozbiljne propuste u sustavu upravljanja i nadzora, što zahtijeva sveobuhvatnu reformu kako bi se spriječili budući slični slučajevi te osigurala poštena i transparentna natjecanja za javne resurse.

10. Popis literature

1. Auriol, Emmanuelle (2006) Corruption in Procurement and Public Purchase. *International Journal of Industrial Organization*. 24(5): 867-885.
2. Bađun, Marijana (2011) Odnos političke korupcije i javnih investicija – slučaj Hrvatske. *Društvena istraživanja*. 20 (2 (112)): 295-316.
3. Botrić, Valerija (2020). Managers' Perception of Corruption in Croatia, Serbia and Slovenia. *Hrvatska i komparativna javna uprava*. 20 (4): 699-731.
4. Bratić, Vjekoslav; Pezer, Martina; Stanić, Branko (2022) Integritet javne nabave i upravljanje u energetsom sektoru u jugoistočnoj Europi. *Osvrti Instituta za javne financije*. 15. (127): 1-8.
5. Budak, Jelena (2005) *Korupcija - prisutnost, uzroci nastajanja i utjecaj na poduzetništvo u Hrvatskoj*. (doktorska disertacija). Osijek: Ekonomski fakultet u Osijeku.
6. Budak, Jelena (2006) Korupcija u Hrvatskoj: percepcije rastu, problemi ostaju. *Privredna kretanja i ekonomska politika*. 16 (106): 66-98.
7. Budak, Jelena (2016). Korupcija u javnoj nabavi: Trebamo li novi model istraživanja za Hrvatsku?. *Ekonomski pregled*, 67 (4): 306-327.
8. Budak, Jelena i Rajh, Edo (2005) How corruption affects business results: The case of Croatia. *Ekonomski vjesnik*. 18 (1-2): 5-16.
9. Čaldarović, Ognjen; i dr. (2009) Combating Corruption in Croatia: From Expert Perceptions to Policy-Oriented Action Strategies and Back. *Revija za sociologiju*. 40[39] (1-2): 3-22.
10. Čendo Metzinger, Tamara i Toth, Marko (2020) Metodologija istraživačkog rada za stručne studije. Velika Gorica: Veleučilište Velika Gorica.
11. Devčić, Matej (2023) Odgođeno suđenje za aferu Janaf zbog zdravstvenog stanja Kreše Peteka. *Telegram*. <https://www.telegram.hr/politika-kriminal/odgodeno-sudenje-za-aferu-janaf-zbog-zdravstvenog-stanja-krese-peteka/> Pristupljeno 8.6.2024.
12. Devčić, Matej (2023) Kovačević o istrazi USKOK-a: 'Pokušavaju me osramotiti da mi je netko platio odijelo od 150 eura'. *Telegram*. <https://www.telegram.hr/politika-kriminal/kovacevic-o-istrazi-uskok-a-pokusavaju-me-osramotiti-da-mi-je-netko-platio-odijelo-od-150-eura/> Pristupljeno 8.6.2024.
13. Devčić, Matej (2024) Kovačevića i Peteka sumnjiče da su kupovali odijela Turudiću i HDZ-ovcima. Sutra odluka o optužnici, danas nisu došli na sud. *Telegram*.

- <https://www.telegram.hr/politika-kriminal/kovacevica-i-peteka-sumnjice-da-su-kupovali-odjela-turudicu-i-hdz-ovcima-danas-se-nisu-pojavili-na-sudu/> Pristupljeno 8.6.2024.
14. Devčić, Matej; Raić Knežević, Ana (2023) Potvrđena optužnica protiv Dragana Kovačevića u aferi Janaf. *Telegram*. <https://www.telegram.hr/politika-kriminal/potvrdena-optuznica-protiv-dragana-kovacevica-u-aferi-janaf/> Pristupljeno 8.6.2024.
 15. Direktiva 2014/24/EU
 16. Fazekas, Mihaly; János, Tóth; King, Lawrence (2016) An Objective Corruption Risk Index Using Public Procurement Data. *European Journal on Criminal Policy and Research*. 22(3):369-397.
 17. Fižulić, Goran (2020) Genijalno točan opis Hrvatske danas: zašto je šefu državne firme ilegalna točionica bila nužna za karijeru. *Telegram*. [Genijalno točan opis Hrvatske danas: zašto je šefu državne firme ilegalna točionica bila nužna za karijeru | Telegram.hr](https://www.telegram.hr/genijalno-tocan-opis-hrvatske-danas-zasto-je-sefu-drzavne-firme-ilegalna-tocionica-bila-nuzna-za-karijeru) Pristupljeno 5.6.2024.
 18. Gerring, J. (2004). What is a case study and what is it good for? *American Political Science Review*. 98(2):341-354.
 19. Grødeland, Åse; Aasland, Aadne. (2011) Fighting Corruption in Public Procurement in Post-Communist States: Obstacles and Solutions. *Communist and Post-communist Studies*. 44 (1): 17-32.
 20. Grund, Zdravka (2020) Bivši šef SOA-e: 'I Milanović i Plenković su u pravu'. *Telegram*. [Bivši šef SOA-e: 'I Milanović i Plenković su u pravu' | Telegram.hr](https://www.telegram.hr/bivsi-shef-soa-e-i-milanovic-i-plenkovic-su-u-pravu) Pristupljeno 5.6.2024.
 21. Grund, Zdravka (2020) Grgićev odvjetnik: 'Decidirano je rekao da mito nije primio, neću mu savjetovati da se brani šutnjom'. *Telegram*. [Grgićev odvjetnik: 'Decidirano je rekao da mito nije primio, neću mu savjetovati da se brani šutnjom' | Telegram.hr](https://www.telegram.hr/grgicev-odvjetnik-decidirano-je-rekao-da-mito-nije-primio-necu-mu-savjetovati-da-se-brani-sutnjom) Pristupljeno 5.6.2024.
 22. Grund, Zdravka (2020) Puklin nije jedini iz afere Janaf kojem supruga radi u pravosuđu. Jedan osumnjičeni ima sutkinju za suprugu. *Telegram*. <https://www.telegram.hr/politika-kriminal/puklin-nije-jedini-iz-afere-janaf-kojem-supruga-radi-u-pravosudu-jedan-osumnjiceni-ima-sutkinju-za-suprugu/> Pristupljeno 7.6.2024.
 23. Grund, Zdravka (2020) SDP-ov Vinko Grgić, osumnjičenik u aferi Janaf, podnio ostavku na mjesto gradonačelnika Nove Gradiške. *Telegram*. <https://www.telegram.hr/politika-kriminal/sdp-ov-vinko-grgic-osumnjiceni-u-aferi-janaf-podnio-ostavku-na-mjesto-gradonacelnika-nove-gradiske/> Pristupljeno 7.6.2024.
 24. HEP (2024) <https://www.hep.hr/o-hep-grupi/25> Pristupljeno 23.7.2024.

25. HINA (2020) Cure novi detalji afere Janaf: Kovačević je iz kluba u Slovenskoj 9 odvezao najmanje 12 milijuna kuna. *Telegram*. <https://www.telegram.hr/politika-kriminal/cure-novi-detalji-afere-janaf-kovacevic-je-iz-kluba-u-slovenskoj-9-odvezao-najmanje-12-milijuna-kuna/> Pristupljeno 7.6.2024.
26. HINA (2020) Eurobarometer: Većina građana drži da je korupcija raširena, prednjače Hrvati. *HRT*. <https://vijesti.hrt.hr/eu/eurobarometer-vecina-gradana-drzi-da-je-korupcija-rasirena-prednjace-hrvati-728120> Pristupljeno 23.7.2024.
27. INA (2024) <https://www.ina.hr/o-kompaniji/temeljne-djelatnosti/> Pristupljeno 23.7.2024.
28. Ivković Novokmet; Katić; Šper; Milić; Gruhonjić (2022) *Energetski sektor u Hrvatskoj i Srbiji uhvaćen u interesnim mrežama*. Zagreb: Gong, str.41-51.
29. JANAF (2024) <https://janaf.hr/en/about-us/general-data> Pristupljeno 4.6.2024.
30. Jutarnji.hr (2017) Umro bivši dugogodišnji direktor HEP-a, sudionik brojnih afera i suoptuženik u slučaju Sanader. *Jutarnji.hr*. <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/umro-bivsi-dugogodisnji-direktor-hep-a-sudionik-brojnih-afera-i-suoptuzenik-u-slucaju-sanader-6379355> Pristupljeno 23.7.2024.
31. Klarić, Jasmin (2020) Znamo da pratite Milanovićeve okršaje, ali afera Janaf postaje sve mračnija. *Telegram*. <https://www.telegram.hr/politika-kriminal/znamo-da-pratite-milanoviceve-okrsaje-ali-afere-janaf-postaje-sve-mracnija/> Pristupljeno 7.6.2024.
32. Klarić, Jasmin (2021) Nakon tri mjeseca u Remetincu, USKOK-ov osumnjičenik Vinko Grgić razvalio na izborima u Novoj Gradišci. *Telegram*. <https://www.telegram.hr/politika-kriminal/nakon-tri-mjeseca-u-remetincu-uskok-ov-osumnjicenik-vinko-grgic-razvalio-na-izborima-u-novoj-gradisci/> Pristupljeno 8.6.2024.
33. Knežević Metelko, Katarina; Raić Knežević, Ana (2021) Draganu Kovačeviću produljen je istražni zatvor, USKOK još nije ispitao sve svjedoke. *Telegram*. <https://www.telegram.hr/politika-kriminal/draganu-kovacevicu-produljen-je-istrazni-zatvor-uskok-jos-nije-ispitao-sve-svjedoke/> Pristupljeno 8.6.2024.
34. Kouneva-Loewenthal, Neli; Vojvodic, Goran (2012) Corruption and its Effect on Foreign Direct Investment in the Energy Sector of Emerging and Developing Economies. *Progress in International Business Research*. 7:339–363
35. Končar (2024) <https://www.koncar.hr/hr/o-nama> Pristupljeno 28. 8. 2024.
36. Lovei, Laszlo; McKechnie, Alastair (2000) *The Costs of Corruption for the Poor—The Energy Sector*, World Bank Publications - Reports 11437, The World Bank Group.

37. Low, Lucinda A.; Battaglia, Richard J. (2014) *Corruption and the energy sector: Inevitable bedfellows?* Chapter 18 in Talus, Kim (ed) (2014) *Research Handbook on International Energy Law*. UK: Edward Elgar Publishing.
38. Magakwe, Jack (2023). *The Root Causes of Corruption in Public Procurement: A Global Perspective*. IntechOpen.
39. MGOR (Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja) (2024) Portal javne nabave – Sprječavanje korupcije i sukoba interesa. <http://www.javnabava.hr/default.aspx?id=3426>
40. MGOR (2022) *Statističko izvješće o javnoj nabavi u Republici Hrvatskoj za 2022. godinu*. Uprava za trgovinu i politiku javne nabave, Sektor za politiku javne nabave.
41. Modrić, Sanja (2020) Kolike su šanse da je priča oko famoznog kluba za Jakova Kitarovića samo nezgodna slučajnost? *Telegram*. [Kolike su šanse da je priča oko famoznog kluba za Jakova Kitarovića samo nezgodna slučajnost? | Telegram.hr](https://www.telegram.hr/politika-kriminal/u-kojoj-ozbiljnoj-drzavi-premijer-doznaje-s-tv-a-da-mu-hapse-predsjednika-vazne-drzavne-tvrtke/cc) Pristupljeno 5.6.2024.
42. Modrić, Sanja (2020) U kojoj ozbiljnoj državi premijer doznaje s TV-a da mu hapse predsjednika važne državne tvrtke? *Telegram*. <https://www.telegram.hr/politika-kriminal/u-kojoj-ozbiljnoj-drzavi-premijer-doznaje-s-tv-a-da-mu-hapse-predsjednika-vazne-drzavne-tvrtke/cc> Pristupljeno 5.6.2024.
43. Mrčela, Marin i dr. (2012) *Korupcija : pravni okvir i pojavni oblici 2008. - 2010.*. Zagreb: Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske.
44. Nacional (2024) JANAF Poslovanje u prvoj polovici godine obilježila prva aktivizacija u obnovljive izvore energije. NACIONAL. HR. <https://www.nacional.hr/janaf-poslovanje-u-prvoj-polovici-godine-obiljezila-prva-akvizicija-u-obnovljive-izvore-energije/> Pristupljeno 28. 8. 2024.
45. OECD (2016) Preventing Corruption in Public Procurement.
46. Orešković, Željka (2020) I Dražen Barišić pušten iz pritvora. *Telegram*. <https://www.telegram.hr/politika-kriminal/i-drazen-barisic-pusten-iz-pritvora/> Pristupljeno 7.6.2024.
47. Orešković, Željka (2020) Super je kako se Plenković, nakon uhićenja šefa Janafa, neviđeno hvali borbom Vlade protiv korupcije. *Telegram*. [Super je kako se Plenković, nakon uhićenja šefa Janafa, neviđeno hvali borbom Vlade protiv korupcije | Telegram.hr](https://www.telegram.hr/politika-kriminal/super-je-kako-se-plenkovic-nakon-uhicenja-sefa-janafa-nevideno-hvali-borbom-vlade-protiv-korupcije) Pristupljeno 5.6.2024.
48. Pavlica, Valentina (2024) Otkriven novi SMS koji, prema USKOK-u, povezuje Dragana Kovačevića i Turudića. Je li budući šef DORH-a dobio odijelo?. *Telegram*. <https://www.telegram.hr/politika-kriminal/otkriven-novi-sms-koji-prema-uskok-u->

[povezuje-dragana-kovacevica-i-turudica-je-li-buduci-sef-dorh-a-dobio-odijelo/](#)

Pristupljeno 8.6.2024.

49. Pavlović, Šime (2014) Kriminološki pregled i kaznenopravna zaštita postpuaka javne nabave. *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*. 21 (2): 549-577.
50. Povjerenstvo za odlučivanje o sukobu interesa (2016) <https://www.sukobinteresa.hr/sites/default/files/akti/2016/ik-1333-16-01.pdf> Pristupljeno 4.6.2024.
51. Raić Knežević, Ana (2020) Afera Janaf: Istražitelji sumnjaju na namještanje još jednog natječaja. Snimili su cijeli razgovor. *Telegram*. <https://www.telegram.hr/politika-kriminal/afera-janaf-istrazitelji-sumnjaju-na-namjestanje-jos-jednog-natjecaja-snimili-su-cijeli-razgovor/> Pristupljeno 6.6.2024.
52. Raić Knežević, Ana (2020) Analiza: Kako je bivši šef Janafa, u svom prvom istupu, pokušao odbaciti ključne dokaze iz istrage. *Telegram*. <https://www.telegram.hr/politika-kriminal/analiza-kako-je-bivsi-sef-janafa-u-svom-prvom-istupu-pokusao-odbaciti-kljucne-dokaze-iz-istrage/> Pristupljeno 6.6.2024.
53. Raić Knežević, Ana (2020) Donosimo detalje iz tajnih snimki šefa Janafa: kako se dogovaralo mito, putovanja i zabava uz eskort dame. *Telegram*. [Donosimo detalje iz tajnih snimki šefa Janafa: kako se dogovaralo mito, putovanja i zabava uz eskort dame | Telegram.hr](#) Pristupljeno 5.6.2024.
54. Raić Knežević, Ana (2020) DORH i Uskok, koje se danima proziva zbog afere Janaf, sada su reagirali. Kažu da uhićuju samo kada imaju dovoljno dokaza. *Telegram*. [DORH i Uskok, koje se danima proziva zbog afere Janaf, sada su reagirali. Kažu da uhićuju samo kada imaju dovoljno dokaza | Telegram.hr](#) Pristupljeno 5.6.2024.
55. Raić Knežević, Ana (2020) Doznajemo: Petek je taman prije nego što mu je Uskok postavio bubu dao sve pretražiti, bojeći se da ga prisluškuju. *Telegram*. <https://www.telegram.hr/politika-kriminal/doznajemo-petek-je-taman-prije-nego-sto-mu-je-uskok-postavio-bubu-dao-sve-pretraziti-bojeci-se-da-ga-prisluskuju/> Pristupljeno 6.6.2024.
56. Raić Knežević, Ana (2020) Doznajemo: Počela je blokada imovine uhićenog šefa Janafa. Ilegalno je zaradio više od onih 1.9 milijuna kuna?. *Telegram*. <https://www.telegram.hr/politika-kriminal/doznajemo-pocela-je-blokada-imovine-uhicenog-sefa-janafa-ilegalno-je-zaradio-puno-vise-od-onih-1-9-milijuna-kuna/> Pristupljeno 6.6.2024.

57. Raić Knežević, Ana (2020) Janaf je upravo poništio natječaj za koji je najpovoljniju ponudu dao poduzetnik Petek. *Telegram*. <https://www.telegram.hr/politika-kriminal/janaf-je-upravo-ponistio-natjecaj-za-koji-se-sumnja-da-je-bivsi-sef-uprave-namjestio-za-peteka/> Pristupljeno 7.6.2024.
58. Raić Knežević, Ana (2020) Kako je brbljavi poduzetnik utopio HDZ-ovog gradonačelnika: 'Dražen i ja smo se sve dogovorili'. *Telegram*. [Kako je brbljavi poduzetnik utopio HDZ-ovog gradonačelnika: 'Dražen i ja smo se sve dogovorili' | Telegram.hr](https://www.telegram.hr/politika-kriminal/kako-je-brbljavi-poduzetnik-utopio-hdz-ovog-gradonacelnika-drazen-i-ja-smo-se-sve-dogovorili) Pristupljeno 5.6.2024.
59. Raić Knežević, Ana (2020) Ključni dogovor Peteka i Kovačevića snimljen je nedavno: 'Siemens ćemo staviti pod kontrolu...!'. *Telegram*. <https://www.telegram.hr/politika-kriminal/kljucni-dogovor-peteka-i-kovacevica-snimljen-je-nedavno-siemens-cemo-stavit-pod-kontrolu/> Pristupljeno 6.6.2024.
60. Raić Knežević, Ana (2020) Mediji javljaju da je u automobilu šefa Janafa nađen novac. Radi se, doznajemo, o 1,2 milijuna eura. *Telegram*. [Mediji javljaju da je u automobilu šefa Janafa nađen novac. Radi se, doznajemo, o 1,2 milijuna eura | Telegram.hr](https://www.telegram.hr/politika-kriminal/mediji-javljaju-da-je-u-automobilu-sefa-janafa-naden-novac-radi-se-doznajemo-o-12-milijuna-eura) Pristupljeno 5.6.2024.
61. Raić Knežević, Ana (2020) Novi krak afere Janaf: Otkrivamo kako je gradonačelnik Velike Gorice namještao milijunske natječaje. *Telegram*. [Novi krak afere Janaf: Otkrivamo kako je gradonačelnik Velike Gorice namještao milijunske natječaje | Telegram.hr](https://www.telegram.hr/politika-kriminal/novi-krak-afere-janaf-otkrivamo-kako-je-gradonacelnik-velike-gorice-namjestao-milijunske-natjecaje) Pristupljeno 5.6.2024.
62. Raić Knežević, Ana (2020) Petek je 2019. dao 1,9 milijuna kn mita. Četiri mjeseca kasnije uzeo je 3,3 milijuna korona potpora. *Telegram*. [Petek je 2019. dao 1,9 milijuna kn mita. Četiri mjeseca kasnije uzeo je 3,3 milijuna korona potpora | Telegram.hr](https://www.telegram.hr/politika-kriminal/petek-je-2019-dao-19-milijuna-kn-mita-cetiri-mjeseca-kasnije-uzeo-je-33-milijuna-korona-potpore) Pristupljeno 5.6.2024.
63. Raić Knežević, Ana (2020) Petek, čovjek za kojeg USKOK tvrdi da je podmitio šefa Janafa, ostaje u istražnom zatvoru. *Telegram*. <https://www.telegram.hr/politika-kriminal/petek-covjek-za-kojeg-uskok-tvrdi-da-je-podmitio-sefa-janafa-ostaje-u-istraznom-zatvoru/> Pristupljeno 6.6.2024.
64. Raić Knežević, Ana (2020) Poduzetnik osumnjičen da je prao novac za šefa Janafa: 'U torbi sam nosio bolesnog mačka, a ne Kovačevićev novac'. *Telegram*. <https://www.telegram.hr/politika-kriminal/poduzetnik-osumnjicen-da-je-prao-novac-za-sefa-janafa-u-torbi-sam-nosio-macka-a-ne-kovacevicev-novac/> Pristupljeno 7.6.2024.

65. Raić Knežević, Ana (2020) Telegram doznaje: Poduzetnik upleten u aferu Janaf utopio Peteka i SDP-ovog gradonačelnika. Sve je priznao. *Telegram*. [Telegram doznaje: Poduzetnik upleten u aferu Janaf utopio Peteka i SDP-ovog gradonačelnika. Sve je priznao | Telegram.hr](#) Pristupljeno 5.6.2024.
66. Raić Knežević, Ana (2020) Telegram doznaje: Prvo dvoje osumnjičenika u aferi Janaf priznalo krivnju, sprema se još šestero. *Telegram*. [Telegram doznaje: Prvo dvoje osumnjičenika u aferi Janaf priznalo krivnju, sprema se još šestero | Telegram.hr](#) Pristupljeno 5.6.2024.
67. Raić Knežević, Ana (2020) Telegram doznaje: Snimka dokazuje kako je moćni poduzetnik iz Ivanić Grada šefu Janafa donio 1,9 milijuna kn mita. *Telegram*. [Telegram doznaje: Snimka dokazuje kako je moćni poduzetnik iz Ivanić Grada šefu Janafa donio 1,9 milijuna kn mita | Telegram.hr](#) Pristupljeno 5.6.2024.
68. Raić Knežević, Ana (2020) Telegram doznaje: tko je sve bio u klubu uhićenog šefa Janafa kad je poduzetnik donio milijune u vrećici. *Telegram*. <https://www.telegram.hr/politika-kriminal/telegram-doznaje-tko-je-sve-bio-u-klubu-uhicenog-sefa-janafa-kad-je-poduzetnik-donio-milijune-u-vrecici/> Pristupljeno 5.6.2024.
69. Raić Knežević, Ana (2020) Tko je poduzetnik za kojeg Uskok sumnja da je političarima davao milijune kuna mita da mu srede poslove. *Telegram*. [Tko je poduzetnik za kojeg Uskok sumnja da je političarima davao milijune kuna mita da mu srede poslove | Telegram.hr](#) Pristupljeno 5.6.2024.
70. Raić Knežević, Ana (2020) Ugrožava li nacionalnu sigurnost sumnjiva javna nabava poslova s državom? DORH i SOA se oko toga ne slažu. *Telegram*. <https://www.telegram.hr/politika-kriminal/ugrozava-li-nacionalnu-sigurnost-sumnjiva-javna-nabava-poslova-s-drzavom-dorh-i-soa-se-oko-toga-ne-slazu/> Pristupljeno 6.6.2024.
71. Raić Knežević, Ana (2020) Upravo: Bivši šef Janafa doveden na pretragu stana na Trešnjevci, Uskok traga za sumnjivim novcem. *Telegram*. <https://www.telegram.hr/politika-kriminal/upravo-bivsi-sef-janafa-doveden-na-pretragu-stana-na-novoj-cesti-uskok-traga-za-sumnjivim-novcem/> Pristupljeno 7.6.2024.
72. Raić Knežević, Ana (2020) Uskok će i bivšeg gradonačelnika Nove Gradiške pustiti iz istražnog zatvora. *Telegram*. <https://www.telegram.hr/politika-kriminal/uskok-ce-i-bivseg-gradonacelnika-nove-gradiske-pustiti-iz-istraznog-zatvora/> Pristupljeno 6.6.2024.
73. Raić Knežević, Ana (2020) Uskok ima još jedno priznanje u aferi Janaf; Petekova konzultantica puštena je na slobodu. *Telegram*. <https://www.telegram.hr/politika->

[kriminal/izgleda-da-uskok-ima-jos-jedno-priznanje-u-afere-janaf-petekova-konzultantica-pustena-je-na-slobodu/](#) Pristupljeno 7.6.2024.

74. Raić Knežević, Ana (2020) Uskok je upravo proširio istragu protiv bivšeg šefa Janafa. Sumnjaju da je pokušao sakriti novac. *Telegram*. [Uskok je upravo proširio istragu protiv bivšeg šefa Janafa. Sumnjaju da je pokušao sakriti novac | Telegram.hr](#) Pristupljeno 5.6.2024.
75. Raić Knežević, Ana (2020) Vinko Grgić zbog afere Janaf izlazi iz SDP-a. Ostat će zastupnik u Saboru. *Telegram*. <https://www.telegram.hr/politika-kriminal/vinko-grgic-zbog-afere-janaf-izlazi-iz-sdp-a-ostat-ce-zastupnik-u-saboru/?fbclid=IwAR3EhnKaf-n6x83eqD6F7yXbZ2om6DOM-cZdeizga47JITN79pNXvBIOM8> Pristupljeno 7.6.2024.
76. Raić Knežević, Ana (2021) Bivšem šefu Janafa ponovno određen istražni zatvor. *Telegram*. <https://www.telegram.hr/politika-kriminal/bivsem-sefu-janafa-ponovno-odreden-istrazni-zatvor/> Pristupljeno 7.6.2024.
77. Raić Knežević, Ana (2021) Detalji novog iskaza bivšeg šefa Janafa: priznao da su stanovi njegovi pa ponudio suludu priču. *Telegram*. <https://www.telegram.hr/politika-kriminal/detalji-novog-iskaza-bivseg-sefa-janafa-priznao-da-su-stanovi-njegovi-pa-ponudio-suludu-pricu/> Pristupljeno 7.6.2024
78. Raić Knežević, Ana (2021) Donosimo iskaze suradnika koji terete Dragana Kovačevića: 'Rekao nam je s kim da sklopimo posao'. *Telegram*. <https://www.telegram.hr/politika-kriminal/donosimo-iskaze-suradnika-koji-terete-dragana-kovacevica-rekao-nam-je-s-kim-da-sklopimo-posao/> Pristupljeno 7.6.2024
79. Raić Knežević, Ana (2021) Doznajemo: Na slobodu uskoro izlazi i poduzetnik kojeg terete da je s 1,9 milijuna kuna podmitio šefa Janafa. *Telegram*. <https://www.telegram.hr/politika-kriminal/doznajemo-na-slobodu-uskoro-izlazi-i-poduzetnik-kojeg-terete-da-je-s-19-milijuna-kuna-podmitio-sefa-janafa/> Pristupljeno 7.6.2024.
80. Raić Knežević, Ana (2021) Doznajemo: Sud u Zagrebu ozbiljno je zeznuo kod pritvaranja Kreše Peteka, ugrožen je proces u aferi Janaf. *Telegram*. [Doznajemo: Sud u Zagrebu ozbiljno je zeznuo kod pritvaranja Kreše Peteka, ugrožen je proces u aferi Janaf | Telegram.hr](#) Pristupljeno 6.6.2024.
81. Raić Knežević, Ana (2021) Na slobodu pušten poduzetnik iz afere Janaf. Sutra odluka od Draganu Kovačeviću. *Telegram*. <https://www.telegram.hr/politika-kriminal/na-slobodu-pusten-poduzetnik-iz-afere-janaf-sutra-odluka-od-draganu-kovacevicu/> Pristupljeno 7.6.2024

82. Raić Knežević, Ana (2021) Otkrivamo detalje ključnog dokumenta koji su istražitelji pronašli u kompjuteru uhićenog HDZ-ovca. *Telegram*. <https://www.telegram.hr/politika-kriminal/otkrivamo-detalje-kljucnog-dokumenta-koji-su-istrazitelji-pronasli-u-kompjuteru-uhicenog-hdz-ovca-supruga-bivse-tuziteljice/> Pristupljeno 8.6.2024.
83. Raić Knežević, Ana (2021) Otkrivamo poruke pronađene Kovačeviću u mobitelu: 'Hvala što ste kupili stan u Ban centru'. *Telegram*. <https://www.telegram.hr/politika-kriminal/otkrivamo-poruke-pronadene-kovacevicu-u-mobitelu-hvala-sto-ste-kupili-stan-u-ban-centru/> Pristupljeno 7.6.2024
84. Raić Knežević, Ana (2021) Otkriveno kako su namještani poslovi u JANAF-u: Natjecaj je napisan za one koji su Kovačeviću platili mito. *Telegram*. <https://www.telegram.hr/politika-kriminal/otkriveno-kako-su-namjestani-poslovi-u-janaf-u-natjecaj-je-napisan-za-one-koji-su-kovacevicu-platili-mito/> Pristupljeno 7.6.2024.
85. Raić Knežević, Ana (2021) USKOK potvrdio: Dragan Kovačević ostaje u istražnom zatvoru. *Telegram*. <https://www.telegram.hr/politika-kriminal/dragan-kovacevic-cini-se-ipak-ne-izlazi-iz-istraznog-zatvora-sto-je-sve-rekao-uskok-u/> Pristupljeno 7.6.2024
86. Raić Knežević, Ana (2022) Donosimo iskaz tajnice koji je pokopao Kovačevića: 'Lažirao je zapisnike i zabranio da ostali članovi uprave išta znaju'. *Telegram*. <https://www.telegram.hr/politika-kriminal/donosimo-iskaz-tajnice-koji-je-pokopao-kovacevica-lazirao-je-zapisnike-i-zabranio-da-ostali-clanovi-uprave-ista-znaju/> Pristupljeno 8.6.2024.
87. Raić Knežević, Ana (2022) Kovačević o novim optužbama iz USKOK-a: 'Nemaju dokaze protiv mene. Pitanje je koja je pozadina ovoga'. *Telegram*. [Kovačević o novim optužbama iz USKOK-a: 'Nemaju dokaze protiv mene. Pitanje je koja je pozadina ovoga' | Telegram.hr](https://www.telegram.hr/politika-kriminal/kovacevic-o-novim-optuzbama-iz-uskok-a-nemaju-dokaze-protiv-mene-pitanje-je-koja-je-pozadina-ovoga/) Pristupljeno 8.6.2024.
88. Raić Knežević, Ana (2022) Propala optužnica protiv Puklina. Uskok nije dokazao da je u torbi, umjesto bolesnog mačka, bio novac šefa Janafa. *Telegram*. <https://www.telegram.hr/politika-kriminal/propala-optuznica-protiv-puklina-uskok-nije-dokazao-da-je-u-torbi-umjesto-bolesnog-macka-bio-novac-sefa-janafa/> Pristupljeno 8.6.2024.
89. Raić Knežević, Ana (2022) Sud danas odlučuje o optužnici u aferi Janaf. Kovačevićeva obrana: 'Petek i ja smo samo kartali belu i pričali o rukometu'. *Telegram*. <https://www.telegram.hr/politika-kriminal/sud-danas-odlucuje-o-optuznici-u-aferi-janaf-kovaceviceva-obrana-petek-i-ja-smo-samo-kartali-belu-i-pricali-o-rukometu/> Pristupljeno 8.6.2024.

90. Raić Knežević, Ana (2022) Uskoro počinje suđenje Draganu Kovačeviću. Uskok je uvjeren da ima ključan dokaz za mito. *Telegram*. <https://www.telegram.hr/politika-kriminal/uskoro-pocinje-sudenje-draganu-kovacevicu-uskok-je-uvjeren-da-ima-kljucan-dokaz-za-mito/> Pristupljeno 8.6.2024.
91. Raić Knežević, Ana (2023) USKOK otvara novu istragu. Uvjereni su da je Petek podmićivao Dragana Kovačevića i - finim odijelima. *Telegram*. <https://www.telegram.hr/politika-kriminal/uskok-otvara-novu-istragu-uvjereni-su-da-je-petek-podmicivao-dragana-kovacevica-i-finim-odijelima/> Pristupljeno 8.6.2024.
92. Raić Knežević, Ana; Knežević (2023) Dragana Kovačevića odbio i Visoki kazneni sud: 'Snimke tajnih razgovora zakonit su dokaz'. *Telegram*. <https://www.telegram.hr/politika-kriminal/dragana-kovacevica-odbio-i-visoki-kazneni-sud-snimke-tajnih-razgovora-zakonit-su-dokaz/> Pristupljeno 8.6.2024.
93. Raić Knežević, Ana; Knežević (2023) Otkrivena imena uglednika kojima je Kovačević poklanjao odijela. On tvrdi: 'Nije to mito, nego humanitarna akcija'. *Telegram*. <https://www.telegram.hr/politika-kriminal/otkrivena-imena-uglednika-kojima-je-kovacevic-poklanjao-odijela-on-tvr-di-nije-to-mito-nego-humanitarna-akcija/> Pristupljeno 8.6.2024.
94. Raić Knežević, Ana; Knežević Metelko, Katarina (2023) Kovačević stigao na sud, odlučuje se o optužnici u aferi Janaf: 'Ma kakvo mito, Petek je u vrećici nosio vino i bučino ulje'. *Telegram*. <https://www.telegram.hr/politika-kriminal/kovacevic-stigao-na-sud-odlucuje-se-o-optuznici-u-aferi-janaf-ma-kakvo-mito-petek-je-u-vrecici-nosio-vino-i-bucino-ulje/> Pristupljeno 8.6.2024.
95. Repecki, Marko (2020) Pregledali smo natječaje: Kako su ljudi koje su snimili u Kovačevićevom klubu sklapali poslove s Janafom. *Telegram*. <https://www.telegram.hr/biznis-tech/detaljno-smo-pregledali-natjecaje-kako-su-ljudi-koje-su-snimili-u-kovacevicevom-klubu-sklapali-poslove-s-janafom/> Pristupljeno 5.6.2024.
96. Rimšaitė, Laura (2019) Corruption risk mitigation in energy sector: Issues and challenges. *Energy Policy*. 125 (12): 260 - 266.
97. Rose-Ackerman, Susan (1999) *Corruption and Government. Causes, Consequences, and Reform* Cambridge, UK:Cambridge university press.

98. Ruth, Matthias (2002) *Corruption and the energy sector*. Washington: Management Systems International
99. Stanković, Danijel (2018) Izravna primjena pravila UFEU-A i načela primarnog prava unije na dodjelu ugovora o javnoj nabavi. *Pravni vjesnik*. 34 (2), 91-104.
100. Škaro, Katarina (2023) U petak počinje suđenje bivšem šefu Janafa Draganu Kovačeviću. Milanović i Grabar Kitarović mogli bi biti pozvani da svjedoče. *Telegram*. <https://www.telegram.hr/vijesti/u-petak-pocinje-sudenje-bivsem-sefu-janafa-draganu-kovacevicu-milanovic-i-grabar-kitarovic-mogli-bi-bit-pozvani-da-svjedoce/> Pristupljeno 8.6.2024.
101. Šprajc, Ivan (2006) Krićka analiza važnijih novina u Zakonu o javnoj nabavi. *Hrvatska i komparativna javna uprava*. 6 (1), 93-121.
102. Telegram (2020) Josipović se prisjetio kako je to bilo kad je on bio predsjednik: 'SOA bi me uvijek upozorila na kontaminirane osobe'. *Telegram*. [Josipović se prisjetio kako je to bilo kad je on bio predsjednik: 'SOA bi me uvijek upozorila na kontaminirane osobe' | Telegram.hr](#) Pristupljeno 6.6.2024.
103. Telegram (2020) Ovo je ozbiljan transkript premijera: 'Pitao sam na Vladi tko je bio u tom klubu. Tri ministra su digla ruku'. *Telegram*. [Ovo je ozbiljan transkript premijera: 'Pitao sam na Vladi tko je bio u tom klubu. Tri ministra su digla ruku' | Telegram.hr](#) Pristupljeno 5.6.2024.
104. Telegram (2020) Ovo sad već postaje ozbiljno: Iz Vlade poručili Milanoviću da se stabilizira. *Telegram*. [Ovo sad već postaje ozbiljno: Iz Vlade poručili Milanoviću da se stabilizira | Telegram.hr](#) Pristupljeno 5.6.2024.
105. Telegram (2020) Premijer opet komentira Milanovića: 'Da sam ja izgovorio 10 posto toga, imali bismo revoluciju...'. *Telegram*. <https://www.telegram.hr/politika-kriminal/premier-opet-komentira-milanovica-da-sam-ja-izgovorio-deset-posto-toga-imali-bismo-revoluciju/> Pristupljeno 7.6.2024.
106. Telegram (2020) Razriješena tužiteljica nije u imovinsku karticu prijavila milijune koje je DORH zaplijenio njenom mužu. *Telegram*. [Razriješena tužiteljica nije u imovinsku karticu prijavila milijune koje je DORH zaplijenio njenom mužu | Telegram.hr](#) Pristupljeno 7.6.2024.
107. Telegram (2020) Uhićen HDZ-ovac Dražen Barišić. *Telegram*. [Uhićen HDZ-ovac Dražen Barišić | Telegram.hr](#) Pristupljeno 5.6.2024.

108. USKOK (Ured za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta) (2023) Doneseno rješenje o provođenju istrage protiv dvojice okrivljenika. <https://uskok.hr/hr/priopcenja/doneseno-rjesenje-o-provodenju-istrage-protiv-dvojice-okrivljenika-25> Pristupljeno 6.6.2024.
109. USKOK (Ured za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta) (2022) Podignuta optužnica protiv sedmorice okrivljenika. <https://uskok.hr/hr/priopcenja/podignuta-optuznica-protiv-sedmorice-okrivljenika-8> Pristupljeno 6.6.2024.
110. USKOK (Ured za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta) (2022) Doneseno rješenje o proširenju istrage protiv pet okrivljenika. <https://uskok.hr/hr/priopcenja/doneseno-rjesenje-o-prosirenju-istrage-protiv-pet-okrivljenika> Pristupljeno 6.6.2024.
111. USKOK (Ured za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta) (2021) Doneseno rješenje o provođenju istrage protiv četvorice okrivljenika. <https://uskok.hr/hr/priopcenja/doneseno-rjesenje-o-provodenju-istrage-protiv-cetvorice-okrivljenika-1> Pristupljeno 6.6.2024.
112. USKOK (Ured za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta) (2020) Doneseno rješenje o provođenju istrage protiv 11 okrivljenika. <https://uskok.hr/hr/priopcenja/doneseno-rjesenje-o-provodenju-istrage-protiv-11-okrivljenika-0> Pristupljeno 6.6.2024.
113. Vidov, Petar; Prkut, Duje (2019) *Zarobljavanje PLINOM - Istraživački izvještaj studija kvalitete javnog upravljanja i stanja zarobljenosti u energetskom sektoru*. Zagreb: GONG.
114. Vrabc, Vedran (2020) Kako je afera Janaf postala još jedna tema oko koje se predsjednik i premijer javno svađaju. *Telegram*. <https://www.telegram.hr/politika-kriminal/kako-je-afera-janaf-postala-jos-jedna-tema-oko-koje-se-predsjednik-i-premijer-javno-svadaju/> Pristupljeno 6.6.2024.
115. Vrabc, Vedran (2020) Nema dalje. Pogledajte svadbene video uhićenog SDP-ovog gradonačelnika. Šeta svojom mega vilom i brčka noge u bazenu. *Telegram*. [Nema dalje. Pogledajte svadbene video uhićenog SDP-ovog gradonačelnika. Šeta svojom mega vilom i brčka noge u bazenu | Telegram.hr](https://www.telegram.hr/politika/nema-dalje-pogledajte-svadbene-video-uhicenog-sdp-ovog-gradonacelnika-seta-svojom-mega-vilom-i-brcka-noge-u-bazenu) Pristupljeno 5.6.2024
116. Vrabc, Vedran (2020) Svi pričaju o novom detalju afere Janaf, kako je Jakov Kitarović navodno nazočio primopredaji mita. Evo što znamo. *Telegram*. [Svi pričaju o novom detalju afere Janaf, kako je Jakov Kitarović navodno nazočio primopredaji mita. Evo što znamo | Telegram.hr](https://www.telegram.hr/politika/ svi-pričaju-o-novom-detalju-afere-janaf-kako-je-jakov-kitarović-navodno-nazočio-primopredaji-mita-evo-što-znamo) Pristupljeno 6.6.2024.

117. Vrabec, Vedran (2020) Uhićen je i SDP-ovac Vinko Grgić. *Telegram*. [Uhićen je i SDP-ovac Vinko Grgić | Telegram.hr](#) Pristupljeno 5.6.2024.
118. Zakon o javnoj nabavi. Narodne novine, br. 120/16, 2016.

Sažetak

Predmet istraživanja ovog diplomskog rada je istraživanje korupcije u javnoj nabavi hrvatskog energetskeg sektora s naglaskom na političke aspekte koji pogoduju korupciji. U radu su analizirane specifičnosti koje čine energetskeg sektor posebno ranjivim na koruptivne prakse. Metodom studije slučaja istražena je afera JANAF pri čemu su otkriveni ključni čimbenici korupcije, poput političkog utjecaja i diskrecijske moći. Na temelju provedene analize, ponuđene su preporuke za unapređenje sustava javne nabave i smanjenje koruptivnih rizika u energetskeg sektoru kroz reforme zakonskog okvira, jačanje institucionalne kontrole i povećanje transparentnosti. Radom je zaključeno da su za učinkovito suzbijanje korupcije nužni holistički pristup, transparentnost i odgovornost, čime se doprinosi učinkovitijem i pravednijem upravljanju javnim resursima u energetskeg sektoru.

Ključne riječi: afera JANAF, javna nabava, korupcija, energetskeg sektor, političkeg utjecaj

Abstract

The subject of this masters' thesis is the investigation of corruption in public procurement within the Croatian energy sector, with an emphasis on the political aspects that facilitate corruption. The thesis analyzes the specific features that make the energy sector particularly vulnerable to corrupt practices. Through a case study method, the JANAF affair was investigated, revealing key factors of corruption, such as political influence and discretionary power. Based on the conducted analysis, recommendations are offered for improving the public procurement system and reducing corruption risks in the energy sector through reforms of the legal framework, strengthening institutional control, and increasing transparency. The thesis concludes that an effective fight against corruption requires a holistic approach, transparency, and accountability, thereby contributing to more efficient and fair management of public resources in the energy sector.

Key words: afera JANAF, corruption, energy sector, political influence, political procurement